

חיל הקשר במלחמת העצמאות, 1947 עד 1949

גרסה 1.01

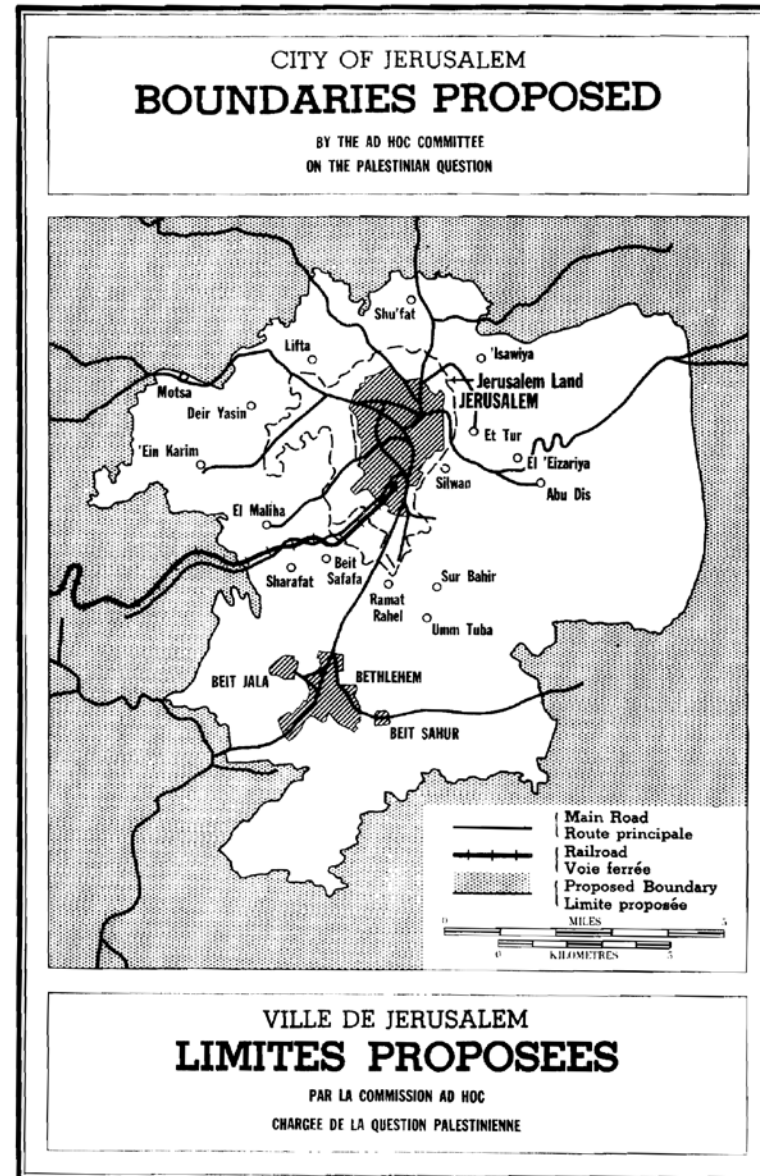
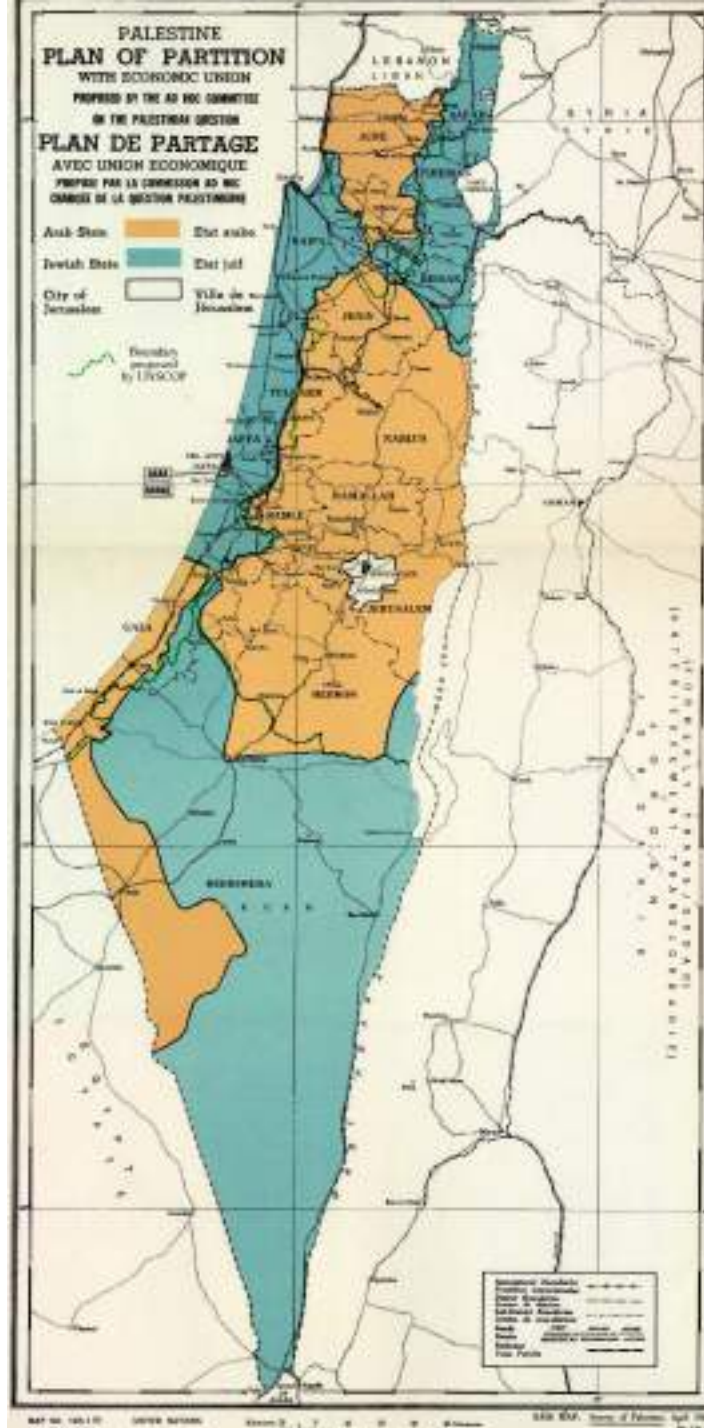
העמותה להנצחת חילי חיל הקשר והתקשוב,
תשע"ט – 2018

המצגת הוכנה בידי אל"ם (דימ') דניאל רזון

מלחמת העצמאות – רקע

- ב־29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האו"ם את "החלטת החלוקה", לפיה יסתיים המנדט הבריטי על ארץ־ישראל ותוקמנה בה שתי מדינות, יהודית וערבית, ואזור ירושלים יהיה אזור בין־לאומי
- מוסדות היישוב היהודי ראו בהחלטה התגשמות החלום של חידוש העצמאות היהודית בארץ ישראל, וקיבלו אותה במלואה
- הערבים דחו את ההחלטה ופעלו לסכלה בכוח
- למחרת הותקפו ליד לוד שני אוטובוסים יהודים, ושבעה מנוסעיהם נהרגו
 - התקיפה ארעה כשלושה ק"מ מדרום לכפר פ'גה. בתחנת הדלק בכניסה למושב נחלים מוצב שלט זיכרון
- אלה היו היריות הראשונות במלחמת העצמאות, מלחמה קשה שנמשכה עד תחילת שנת 1949, תחילה בקרבות עם ערביי ארץ ישראל ולאחר מכן בקרבות נגד צבאות ערב

החלטת האו"ם 181

XVII
RESOLUTION ADOPTED ON THE REPORT OF THE AD HOC COMMITTEE ON THE
PALESTINIAN QUESTION
RESOLUTION ADOPTÉE SUR LE RAPPORT DE LA COMMISSION AD HOC CHARGÉE
DE LA QUESTION PALESTINIENNE

181 (II). Future government of Palestine | 181 (II). Gouvernement futur de la Palestine

החלטת האו"ם בכ"ט
נובמבר 1947 חילקה את
ארץ ישראל לשתי מדינות,

ערבית ויהודית

■ עם איחוד כלכלי, מטבע משותף
ואזור מכס אחד

● ירושלים ובית לחם נקבעו
כגוף נפרד
(Corpus Separatum)
בחסות האו"ם

מלחמת העצמאות – לפני הקמת המדינה

● שלב ראשון, עד מרץ 1948: לחימה בין היישוב היהודי ליישוב הערבי

- היוזמה הייתה בידי הערבים. הלחימה התמקדה בערים מעורבות ובדרכי התחבורה ונשאה אופי של התקפות ירי וצליפות. מאבק קשה במיוחד התנהל על הדרך לירושלים, שהערבים הצליחו לחסום
- משבר השיירות התחולל במרץ 1948, כאשר הכוחות הערביים הצליחו לפגוע ולהשמיד מספר שיירות, תוך גרימת אבדות קשות ליישוב היהודי. כישלון זה הביא להחלטה לא להסתפק בליווי שיירות אלא להשתלט על שטחים שולטים – ולהחזיק בהם

● שלב שני, עד 15 מאי 1948: נטילת היוזמה בידי הכוח היהודי וראשית הפעלתו במתכונת של צבא סדיר

- השתלטות על השטח שהוקצה למדינה היהודית, על גושי ההתיישבות שמחוץ לה, ועל שטחי מפתח הנחוצים למיגונה לקראת פלישה צפויה של צבאות ערב
- מבצע "נחשון", הפעלת כוח של חטיבה לפריצת הדרך לירושלים
- הגורם הערבי המקומי הובס – כוחותינו השתלטו על הערים המעורבות ועל עשרות כפרים; המנהיגות התפוררה ורוב המנהיגים נמלטו; החלה בריחה של ערבים שהפכו לפליטים
- היו גם כישלונות: הדרך לירושלים נחסמה שוב; גוש עציון נפל בידי הלגיון הערבי; הר־טוב, עטרות, נווה יעקב, בית הערבה ומפעל האשלג בים המלח פונו

מלחמת העצמאות – לאחר הקמת המדינה

● שלב שלישי: פלישת צבאות ערב הסדירים ובליתם, עד ההפוגה הראשונה, בתיווך האו"ם, ב־11 ביוני 1948

- ב־15 במאי 1948 הסתיים המנדט הבריטי על ארץ ישראל, וביום שישי, הא באייר תש"ח, 14 במאי 1948, הכריזו מוסדות היישוב, בהנהגת דוד בן־גוריון, על הקמת **מדינת ישראל**
- **למחרת ההכרזה על הקמת המדינה החלה פלישה של צבאות ערב**
 - ◆ **צבאות סדירים שכללו 17 חטיבות חי"ר, ששה גדודי שריון, ארטילריה ו־80 מטוסי קרב**
- **צה"ל הוקם ב־26 במאי 1948, אורגן במסגרות של 12 חטיבות וניהל קרב בלימה**

● שלב רביעי: בתום ההפוגה הראשונה, היוזמה בידי צה"ל

- בקרבות עשרת הימים, עד 18 ביולי, אז הוכרזה ההפוגה השנייה, פעלו כוחותינו בכל החזיתות:
 - ◆ בצפון: נגד "צבא ההצלה" והצבא הלבנוני. נצרת והגליל התחתון נכבשו; נבלם ראש הגשר הסורי ממערב לירדן והתנהל קרב עז סביב משמר הירדן; בגזרת ג'נין נסוגו כוחותינו וייצבו קו הגנה על הגלבע
 - ◆ במרכז: מבצע "דני", הרחיק את איום הלגיון הערבי על תל אביב, **הרחיב את הפרוזדור לירושלים**, וכבש את השטח מראש העין עד עמק איילון, הערים לוד ורמלה ושדה התעופה לוד
 - ◆ הניסיונות לכבוש את לטרון כשלו
 - ◆ בדרום נבלמו המצרים, אך הדרך לנגב נשארה מנותקת
- מועצת הביטחון של האו"ם כפתה **הפוגה שנייה** ב־19 ביולי 1948, וקראה לצדדים להיכנס למשא ומתן על שביתת נשק. מדינות ערב לא נענו לקריאה זו.

מלחמת העצמאות – לאחר ההפוגה השנייה

● שלב חמישי: מתום ההפוגה השנייה עד חתימת הסכמי שביתת הנשק

- היוזמה בידי צה"ל, והמבצעים נועדו להשיג הכרעה
- המערך המצרי התמוטט, באר שבע נכבשה וחטיבה מצרית כותרה בכיס פאלוג'ה
- הורחבה שליטת צה"ל בפרוזדור ירושלים
- צה"ל השתלט על הגליל העליון
- במבצע "חורב" חדר צה"ל לסיני, כבש את אבו עגילה, הגיע למבואות אל עריש וכיתר את הצבא המצרי ברצועת עזה
- הישגי צה"ל הביאו את מצרים להסכים לשביתת נשק, שנחתמה ברודוס ב־24 בפברואר 1949
- לבנון חתמה בראש הנקרה על שביתת נשק ב־23 במרץ 1949
- בעקבות כישלון שיחות עם ירדן, שטענה לשליטה על הנגב הדרומי, השתלט צה"ל במבצע "עובדה" בין ה־6 ל־10 במרץ 1949 על עין גדי ואילת. ירדן חתמה על שביתת נשק ב־3 אפריל 1949
- סוריה חתמה על שביתת נשק ב־20 ביולי 1949

מהלכי המלחמה העיקריים

שלב א': המאבק על דרכי התחבורה

- מיד לאחר החלטת החלוקה באו"ם חסמו כוחות ערביים בלתי סדירים את צירי התחבורה, כדי לסכל את הקמת המדינה היהודית

- הלחימה על הדרכים הייתה קשה ורבת קורבנות
- בחודש מרץ 1948 פסקה כמעט לחלוטין התחבורה העברית במספר רב מכבישי הארץ

- ה"הגנה" התארגנה להפעיל שיירות עם מכוניות משורינות תוצרת בית

- משאיות, אוטובוסים ומכוניות ליווי שמוגנו בפני אש נשק קל

- המאבק היה בכל הארץ

- בין השפלה לירושלים, בגליל המזרחי והמערבי, בנגב

- הלחימה התנהלה במקביל לפינוי הצבא הבריטי

- הבריטים ערכו חיפושים בשיירות, החרימו כלי נשק וסיכלו בכוח השתלטות כוחות ה"הגנה" על נקודות שליטה אסטרטגיות למעבר השיירות

מבצעים יזומים של ה"הגנה", מדצמבר 1947 ועד אפריל 1948

- ה"הגנה" לא הסתפקה בפעולות מגננה וליווי שיירות, ונקטה בשורה של פעולות התקפיות נקודתיות

- מבצעי "פגע וברח"

- ההישג של פעולות אלה היה מוגבל

- הכוחות הבריטיים, שהתפנו בהדרגה, מסרו נקודות חשובות לידי הערבים

- הכוחות הבריטיים לא ניסו למנוע חדירת מתנדבים ערביים מהמדינות השכנות, אך הכבידו על פעולות ה"הגנה"

שלב ב' בלחימה: תכנית ד'

● הכישלון בקרב על התחבורה הביא לשינוי בתפישת הביטחון

- התברר כי אין די ב"ליווי צמוד" של תחבורה עברית. הנגב, ירושלים ורוב יישובי הגליל המערבי נותקו
- המצב חייב נטילת יוזמה, והדרך שנבחרה הייתה פעולה לפי קווי מתאר של תכנית ד'

● הכוח העברי התבסס על:

■ שלוש חטיבות פלמ"ח:

- ◆ חטיבה 10 – "הראל"
- ◆ חטיבה 11 – "יפתח"
- ◆ חטיבה 12 – "הנגב"

■ שש חטיבות חי"ש:

- ◆ חטיבה 1 – "גולני" (חטיבת "לבנוני" התפצלה ל"גולני" ו"כרמלי")
- ◆ חטיבה 2 – "כרמלי"
- ◆ חטיבה 3 – "אלכסנדרוני"
- ◆ חטיבה 4 – "קריתי" (שהתפצלה מ"גבעתי")
- ◆ חטיבה 5 – "גבעתי"
- ◆ חטיבה 6 – "עציוני"

■ במהלך המלחמה הוקמו חטיבות נוספות:

- ◆ חטיבה משורינת 7
- ◆ חטיבת השריון 8
- ◆ חטיבה 9 – "עודד"

● הכוח הערבי כלל, בנוסף לכוחות המקומיים הבלתי סדירים, את:

- "צבא ההצלה": כ־4,000 לוחמים, מתנדבים מארצות ערב, בפיקוד פאוזי אל קאוקג'י, שפעלו בצפון ובמרכז
- "צבא הג'יאהד הקדוש": מתנדבים מקרב ערביי ארץ ישראל – חטיבה בשפלה בפיקוד חסן סלמה; חטיבה בירושלים בפיקוד עבד אל־קאדר אל־חוסייני
- האחים המוסלמים: מספר גדודים של מתנדבים ממצרים, שפעלו בדרום ובירושלים

תכנית ד'

- **מטרת המבצע:** "השתלטות על שטחה של המדינה העברית והגנה על גבולותיה, כן גם על גושי ההתיישבות והאוכלוסייה העברית שמחוץ לגבולות, נגד אויב סדיר, סדיר-למחצה וזעיר – הפועל מבסיסים אשר מחוץ לשטח המדינה או מבסיסים הנמצאים בתוכה".

- הפעולה נעשתה מ־3 אפריל ועד 14 במאי 1948

- הביצוע בפועל היה שונה מהתכנית

במרחב ירושלים (חטיבת עציוני) פעולת כיבוש

© כרטא

מבצע "נחשון"

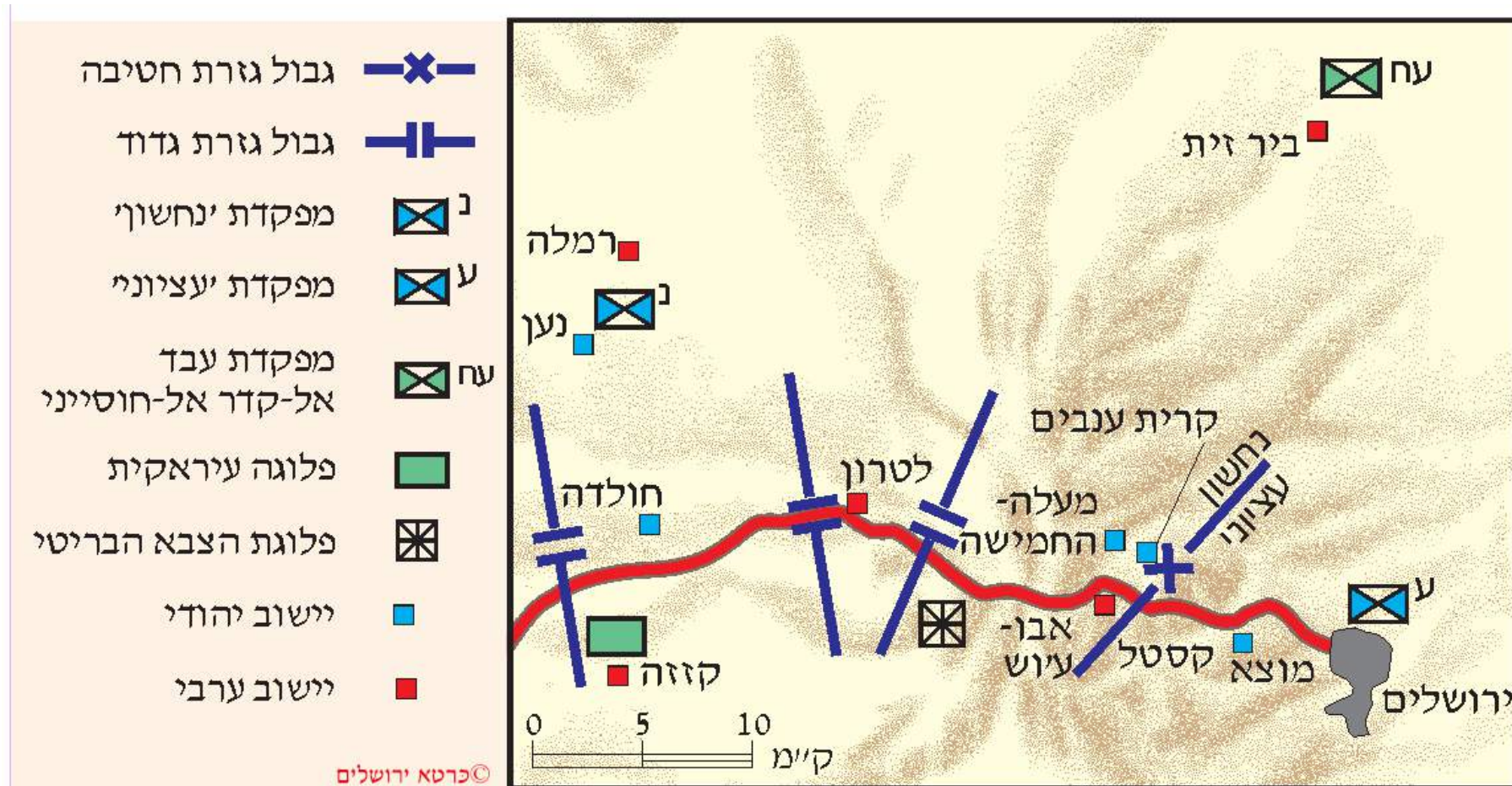
● רוכזו 1,500 לוחמים, ומשימתם הייתה כיבוש משלטים שולטים על הכביש לירושלים

● המבצע נערך בין ה־3 ל־10 באפריל, והשיג את יעדיו

■ כהכנה למבצע נכבשו מפקדת חסן סלמה ליד צריפין וכפר הקסטל בדרך לירושלים

■ עד לסיום המבצע הגיעו לירושלים שלוש שיירות אספקה

■ הכביש לירושלים נסגר שוב עם סיום המבצע

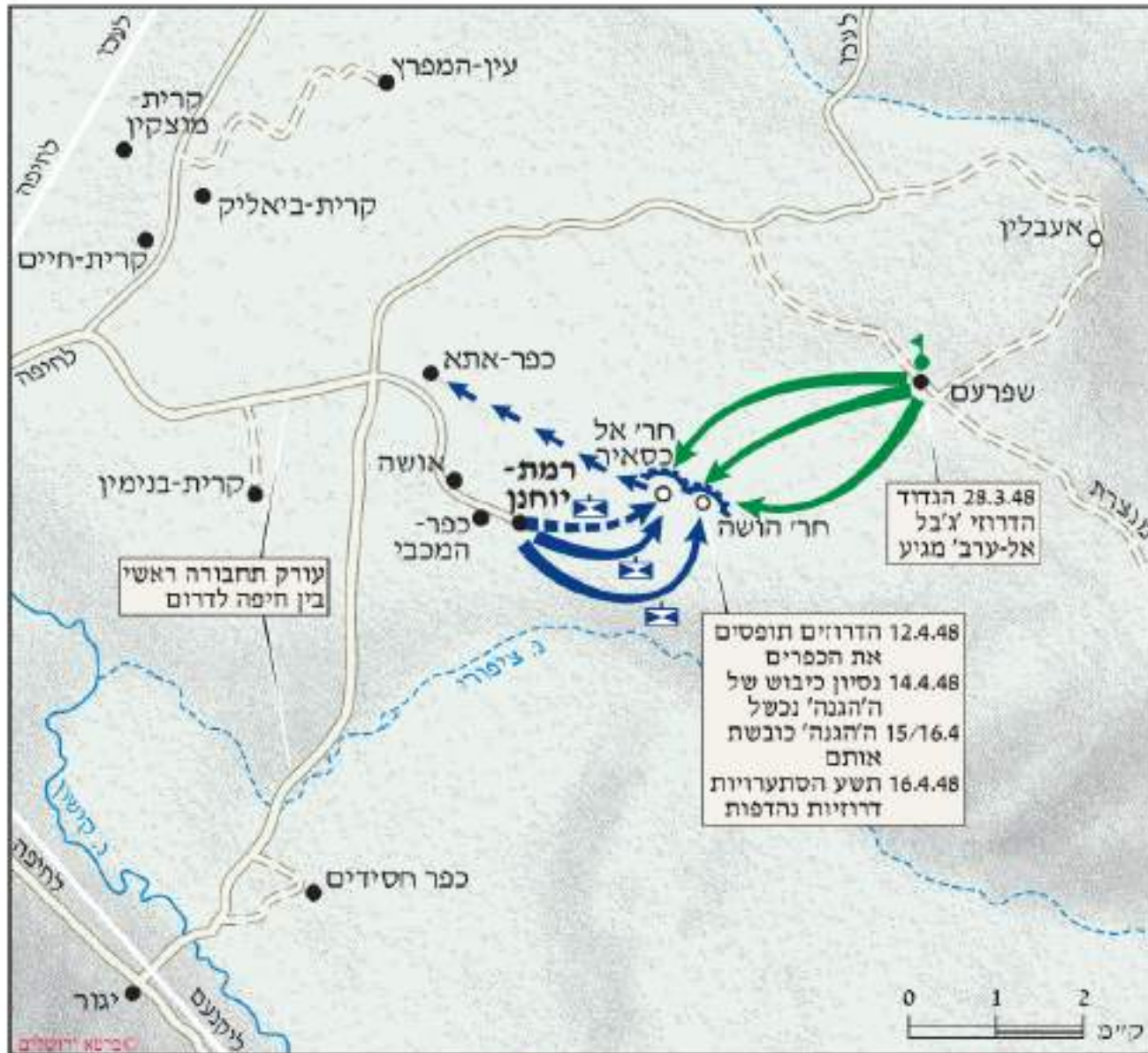

קרב רמת יוחנן

● לבקשת "צבא ההצלה" תפס גדוד שכירי חרב דרוזי (שהגיע ארצה בסוף מרץ) עמדות בקרבת רמת יוחנן, כפר המכבי, אושה וכפר אתא, והמטיר אש על רמת יוחנן

● בקרבות שנערכו ב־12 עד 16 במרץ נהדפו הכוחות הדרוזים

● בעקבות זאת נחתם "חוזה הפסקת אש ואי התקפה" בין העדה הדרוזית והיישוב היהודי

פלוגת ה'הגנה'

מפקדת הגדוד הדרוזי 'ג'בל אל-ערב'

קו הגנה יהודי לאחר כיבוש המקום

16.5 התקפות הדרוזים

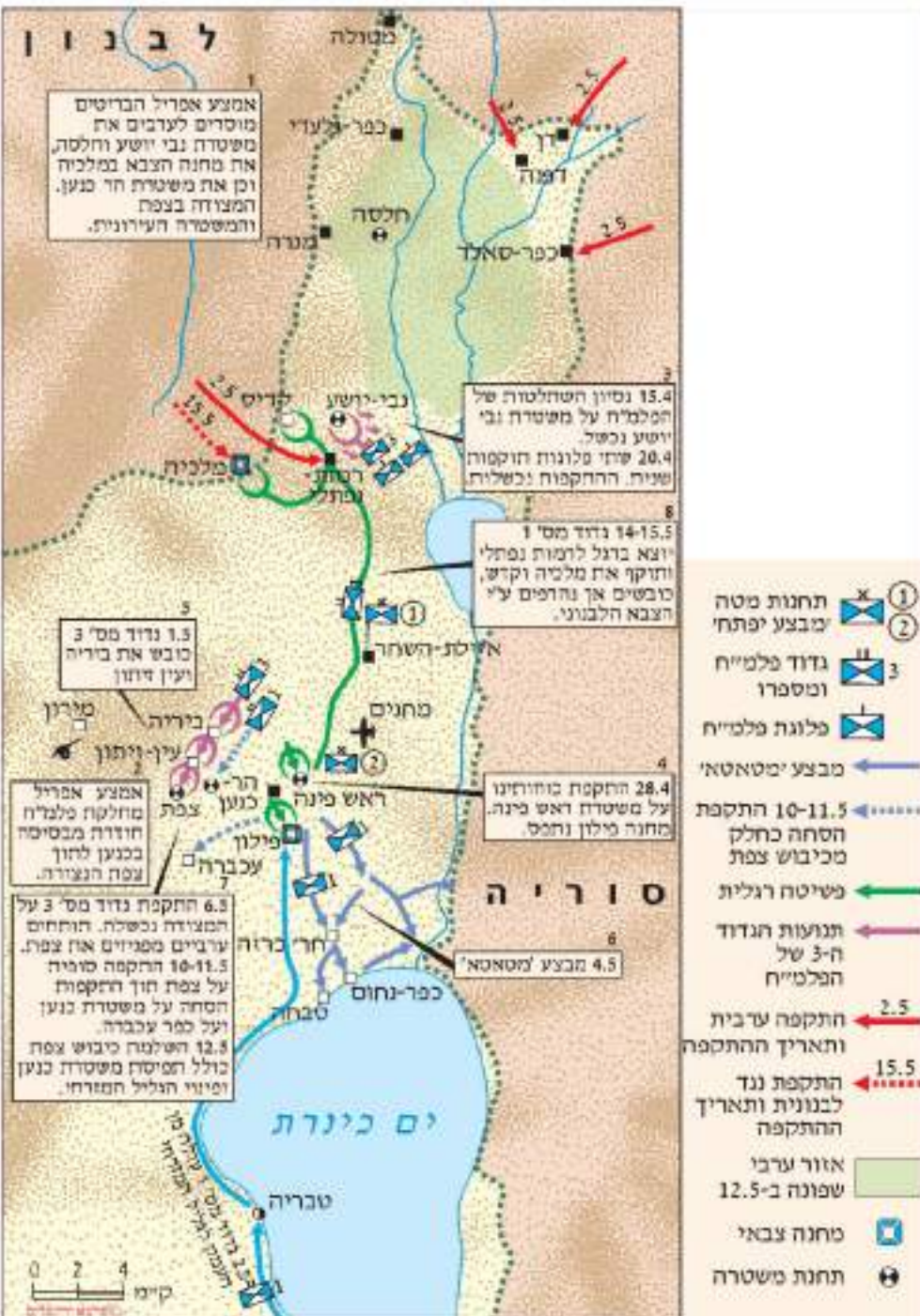
14.5 התקפה של ה'הגנה' שנכשלה

14.5 נסיגה של ה'הגנה'

15/16.5 התקפות ה'הגנה'

מבצע "יפתח"

- חטיבת הפלמ"ח "יפתח" (גדוד "הגליל" וגדוד "העמק") השתלטה על הגליל העליון המזרחי
- נפתח נתיב התחבורה לגליל העליון
- נכבשו טבריה, ראש פינה, צפת, מלכיה, קדש, נבי יושע
- השבט הבדווי ערב אל הייב השתתף בגלוי לצידנו ולקח חלק פעיל בקרבות

כ ה ו ל

בולגריה (המועצה)

כסאי 1948

העמק תזכיר

אלו המועצה, גולני

יפתה

א. הכורך עם שתי כבש הגרוד את מחנה הצבא והכסר מלכיה.
חאויב החננד נפוצות ונגרסו לנו עשרות פצועים ומסכר
הרוגים. חאויב פחה כהתקפת נגד על משוריינים בהסיכת
תותחים. אנשינו מתזיקים העטר.
חאויבון היחיד טכרסוחי מקולקל ומעון חקון קל
כמגנכים.

ב. טלחו מכוכאי לחקון האוירון.

ג. דרוס אוירון ככר יוחף עם סכנהים לטס הצנחת חחמוטת
וחסמקת וכן לטס הטענה.

ד. דרוסות צמרנים נוספות וככרות.

חכורו 15.5.48 שעה: 08.00
קבלתו 15.5.48 שעה: 10.30

בולגרים : מטה הפלמ"ח
צפרנים : פצצות אוויר

שחרור חיפה ומבצע "בן עמי"

- חיפה שוחררה ב־21 ו־22 באפריל בידי כוחות פלמ"ח, חי"ש וחי"ם

■ בהוראת הוועד הערבי העליון נטשו תושבי חיפה הערביים את העיר

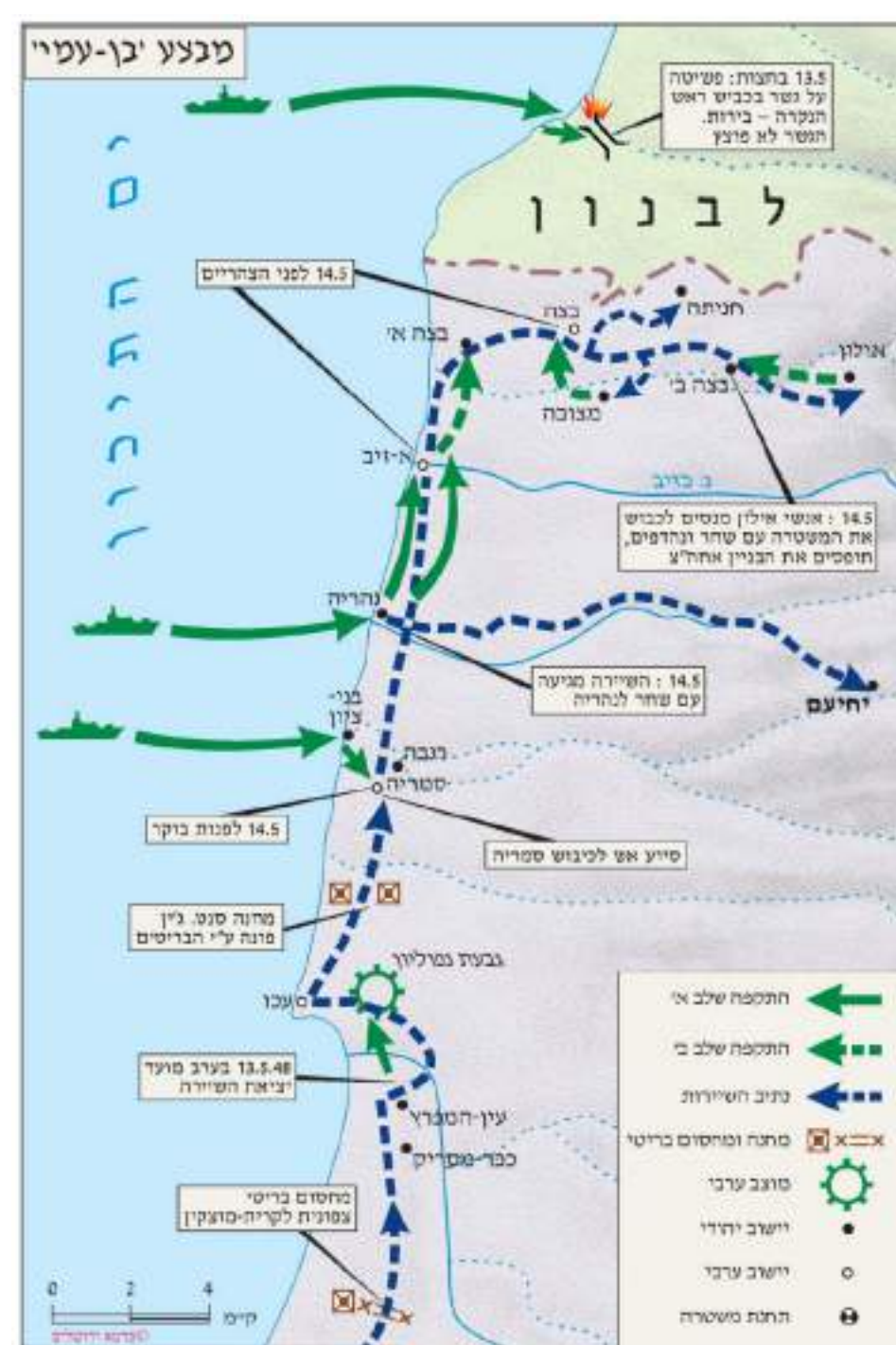
- אחרי שחרור חיפה נותרה העיר עכו כמכשול עיקרי בדרך לגליל המערבי

- מבצע "בן עמי", נועד בעיקרו להעביר אספקה לנהריה וליישובי הגליל המערבי
- חטיבת "כרמלי" כבשה את משלטי עכו, א־זיב ובצת, ופרצה את המצור ליחיעם ולגוש חניתה

- המבצע הסתיים ב־15 במאי 1948

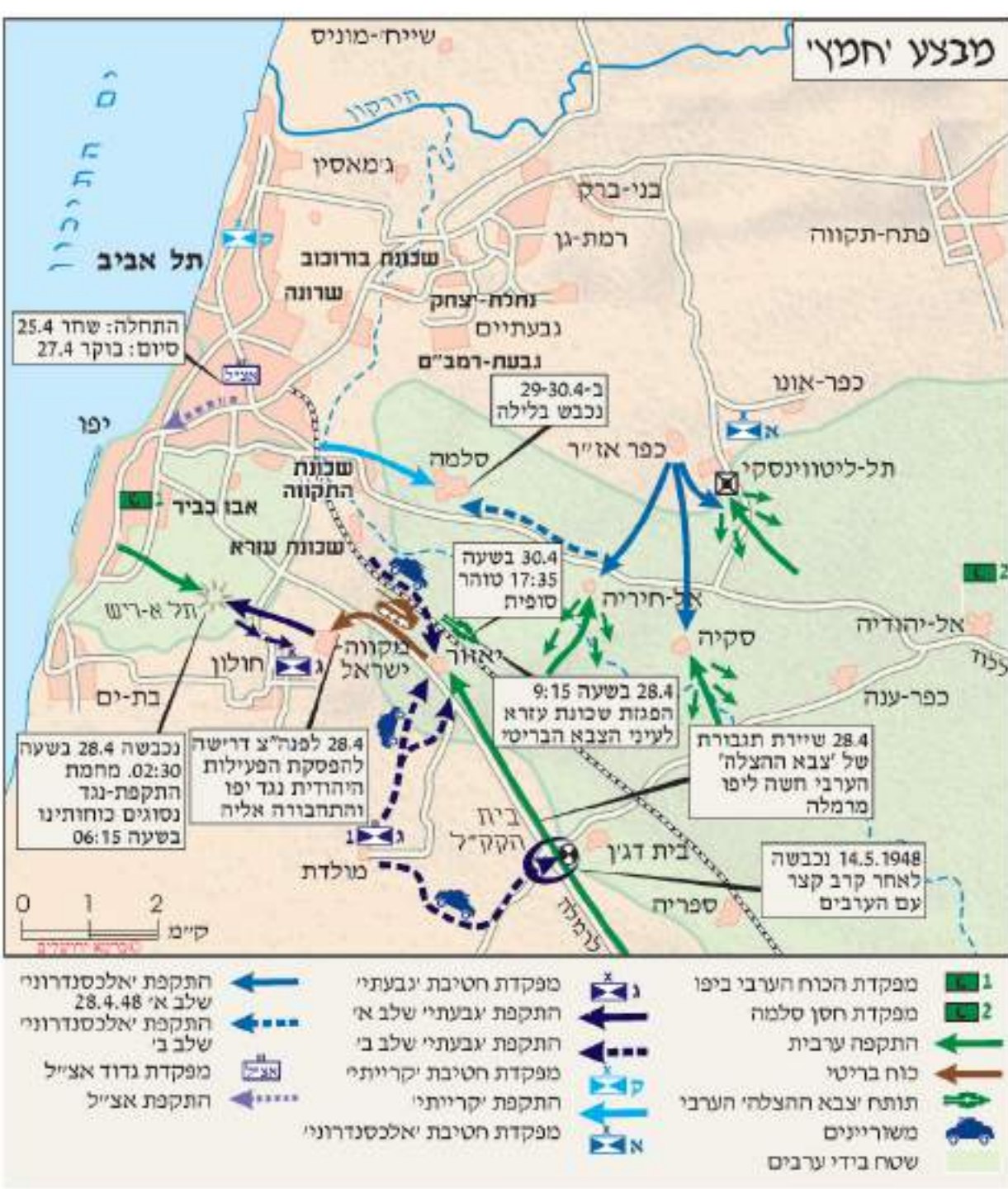
■ עכו נכנעה בחצות 18/17 במאי

© כרטא

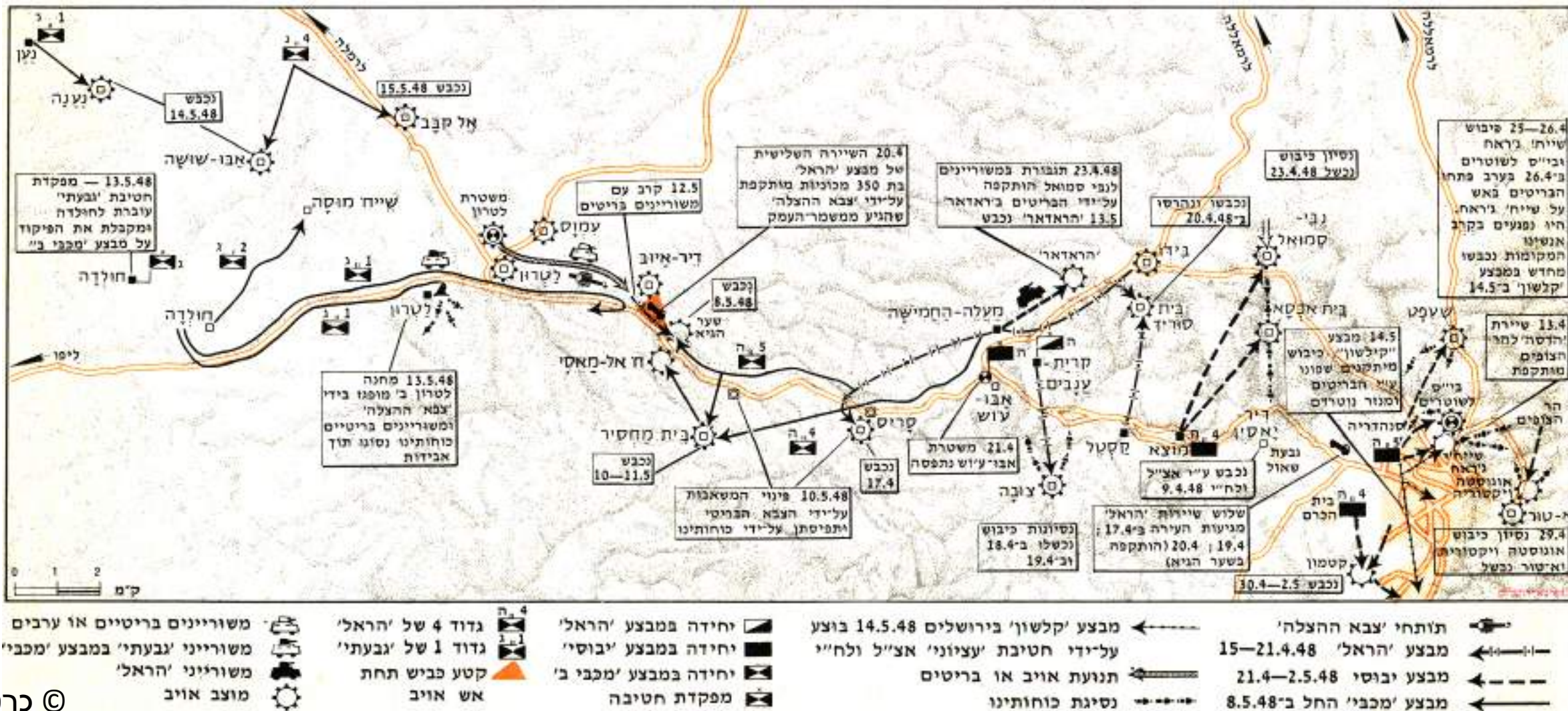
מבצע "חמץ" וכיבוש יפו

- יפו נכנעה ב־13 במאי 1948, אחרי כיבוש הכפרים הערביים חיריה, סקיה, סלמה ויאזור
- בית דג'ן נכבשה ב־14 במאי
- רוב תושבי יפו הערביים, בראשות מנהיגיהם, נטשו את העיר

מבצעים בפרוזדור ירושלים ובירושלים

- סדרת קרבות ומבצעים איפשרו למספר שיירות להגיע לירושלים, אך לא פרצו את המצור
- ב־29 בדצמבר 1948 קראה מועצת הביטחון של האו"ם לפתיחת שיחות שביתת נשק

גוש עציון נפל

● גוש עציון היה מנותק מתחילת המלחמה

● ב־4 במאי תקפו את הגוש כוחות גדולים של ערבים מקומיים בסיוע כוחות הלגיון הערבי ו־4 טנקים

■ פיקוד ה"הגנה" לא יכול היה לסייע

● ב־13 במאי 1948 נפל גוש עציון

■ הלגיון הערבי לא מנע את טבח המגינים בידי המון הערבים המקומיים

■ שרידי המגינים ותושבי הגוש הלכו בשבי הלגיון הערבי

© כרטא

תמונת מצב כוחותינו ב־14 במאי 1948, יום הכרזת המדינה, ערב פלישת צבאות ערב

שלב ג': פלישת צבאות ערב

● בחצות ה-15 במאי 1948, עם סיום המנדט הבריטי, פלשו צבאות לבנון, סוריה, ירדן, עיראק ומצרים לארץ ישראל

● הכוונה: מלחמת בזק לביתור המדינה היהודית

● השיטה:

- ריכוז מאמץ בצפון הארץ לשם השתלטות על חיפה
- מאמץ ירדני בירושלים
- ריתוק והסחה בדרום

● ערב הפלישה מנה הכוח המזויין של היישוב היהודי כ-30,000 איש

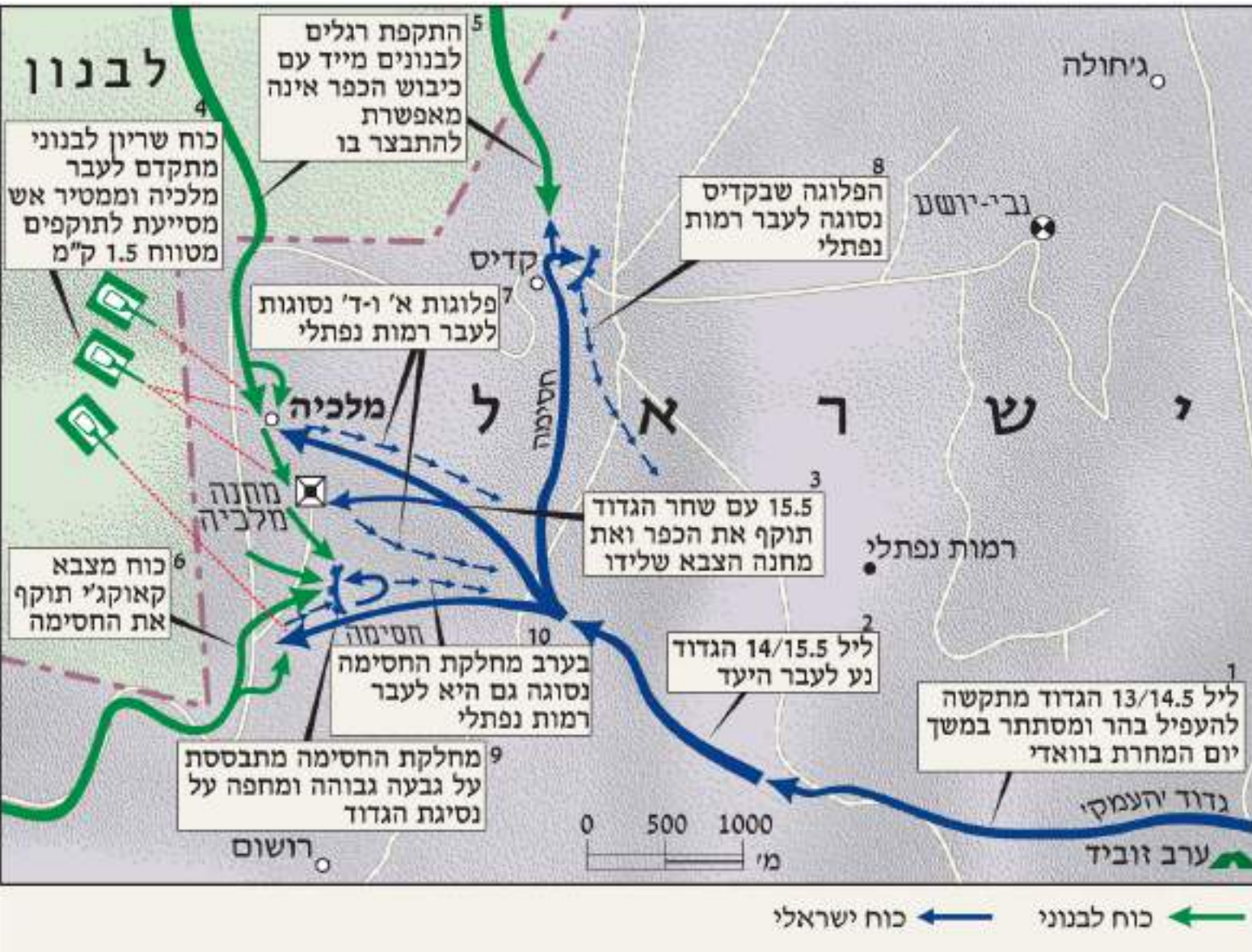
צבאות ערב	צה"ל	
30,000 10,000 מקומיים	30,573 *	כח אדם
40	1 (ללא תחמוח)	טנקים
200	2	שריוניות נושאות תותח
300	120	משוריינים ונגמ"שים
140	5	תותחי שדה
220	24	תותחי ל"ט/כ"מ
60		מסוקי קרב המפצה
14		מפציצים
57	28	מסוקי תובלה וקישור
12	3	ספינות חמושות

* כל נקודה מציגה 300 חיילים. במקורות האחרות, כל נקודה מציגה כלי אחד

קרב מלכיה

- צבא לבנון פלש דרך ציר מלכיה ואיים לנתק את אצבע הגליל
- גדוד "העמק" (חטיבת "יפתח") כבש את מלכיה, אך נאלץ לסגת בלחץ שריון וארטילריה לבנוניים
- כוח של גדוד "הגליל" (חטיבת "יפתח") פוצץ בליל 16/15 במאי גשר מעל הליטאני, 10 ק"מ בתוך לבנון, ותנועת הלבנונים שובשה

הקרב בקיבוץ גשר

● צבא עיראק יצא למתקפות על גשר ב־16 וב־17 במאי

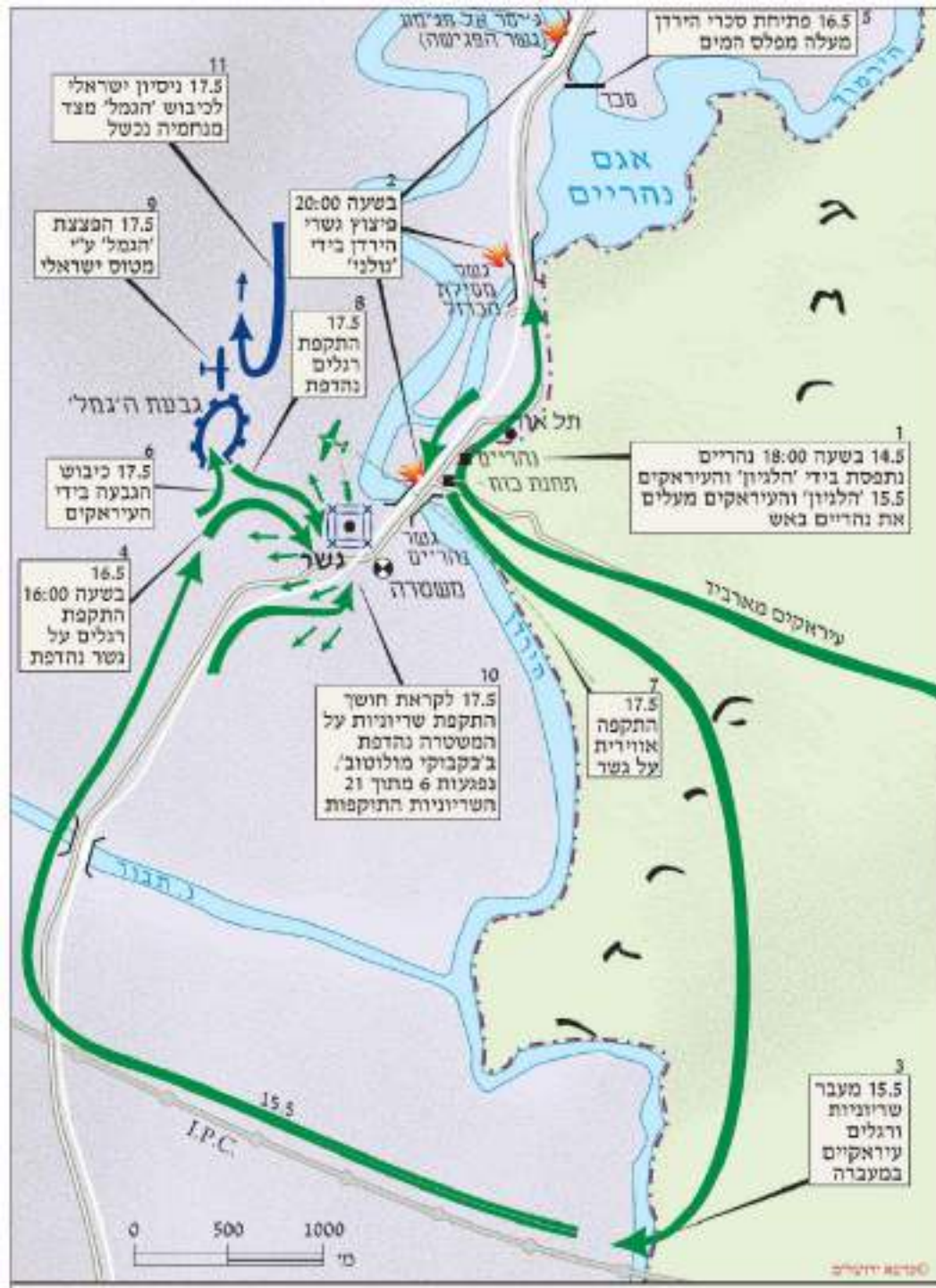
■ כוח של חטיבת "גולני" פוצץ את גשר נהריים ב־14 במאי, אך העיראקים הקימו גשר ארעי

■ התקפות צבא עיראק נהדפו

● כוח של חטיבת "גולני" כבש את כוכב הירדן ב־16 במאי, והדף התקפת נגד עיראקית

■ ב־22 במאי הפגזו שני תותחי 65 מ"מ (נפוליונצ'יקים) את ריכוזי הצבא העיראקי

● ב־23 במאי עזב צבא עיראק את גזרת גשר ועבר לשומרון

פקודת צבא-הגנה לישראל

מס' 4 לסנת חס"ח - 1948

פקודה המקימה צבא-הגנה למדינת ישראל.

לפי סעיף 18 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, חס"ח - 1948,

ניתנת בזה הפקודה הבאה:

1. מוקם בזה צבא-הגנה לישראל מורכב מחילות יבשה, ים/מחיל אויר.
2. במצב חרום יונהג גיוס חובה לצבא-ההגנה לישראל על כל שירותיו.
3. גיל חייבי הגיוס יהיה כפי שייקבע על ידי הממשלה הזמנית.
4. כל אדם המשרת בצבא-ההגנה לישראל חייב להשקע שבועת אמונים למדינת ישראל, לחוקתה ולשלטונותיה המוסמכים.
5. אסור להקים או לקיים כל כוח מזוין מחוץ לצבא-ההגנה לישראל.
6. צווים, חכרות, תקנות וכל הוראות אחרות בעניני השרות הלאומי שנפרסמו ברכיט, בין ס"ז בכסלו חס"ח (29 בנובמבר, 1947) לבין יום פרסום פקודה זו, על ידי הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הועד הלאומי לכנסת ישראל בארץ-ישראל, מנהלת העם, הממשלה הזמנית או אחת מסחלקותיהם, יעמדו בתקפם כל עוד לא ישונה, יתוקנו או יבוטלו.
7. כל פעולה הנעשית בהתאם להוראות פקודה זו תהא חוקית אף אם היא עומדת בסתירה לכל הוראה אחרת בחוק הקיים.
8. שר הבטחון ממונה על ביצוע פקודה זו.
9. פקודה זו תיקרא בשם "פקודת צבא-הגנה לישראל חס"ח - 1948".

הממשלה הזמנית

דוד בן גוריון

ראש הממשלה

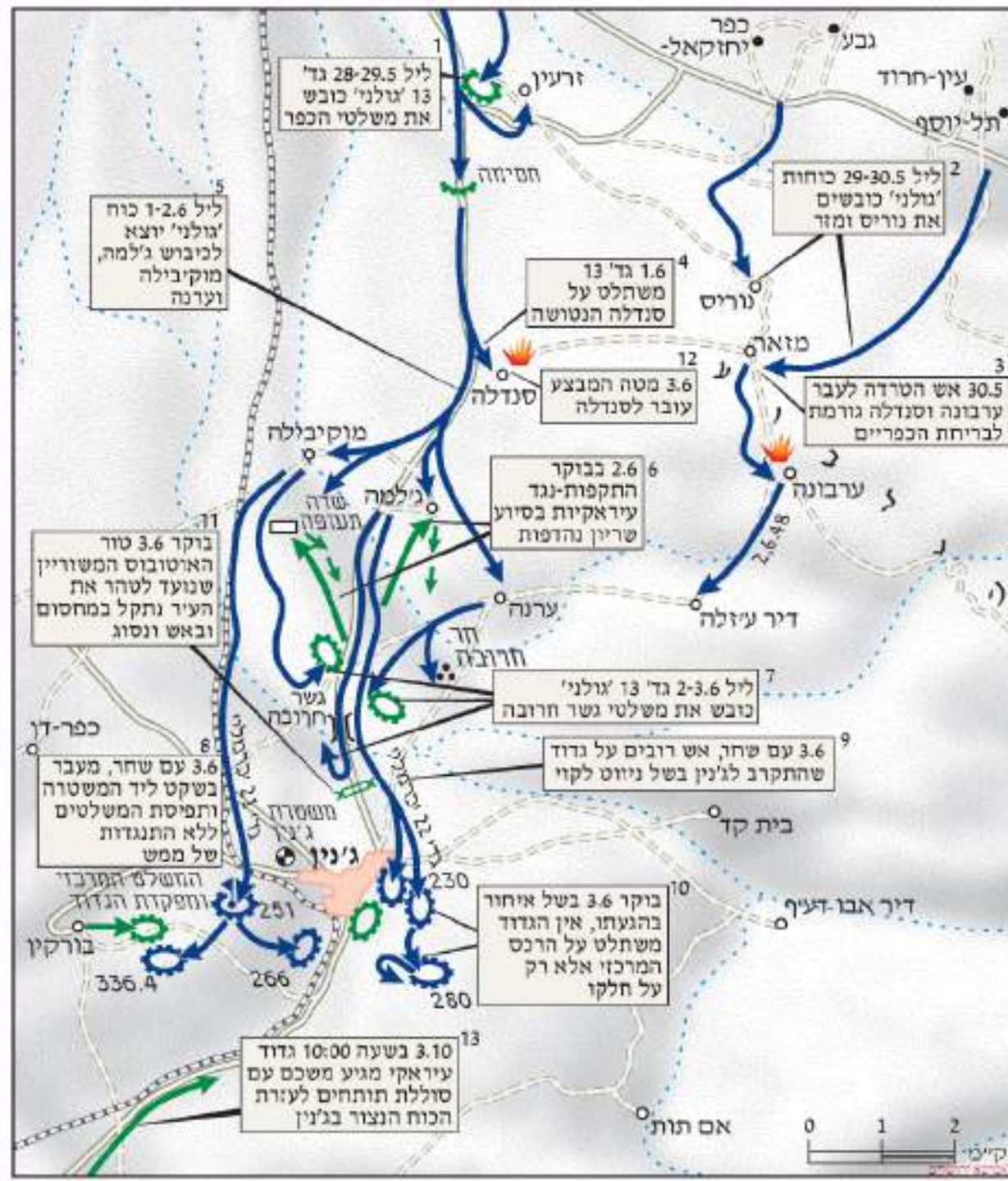
41 באייר חס"ח (26 במאי 1948)

צה"ל הוקם ב-26 מאי 1948

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון

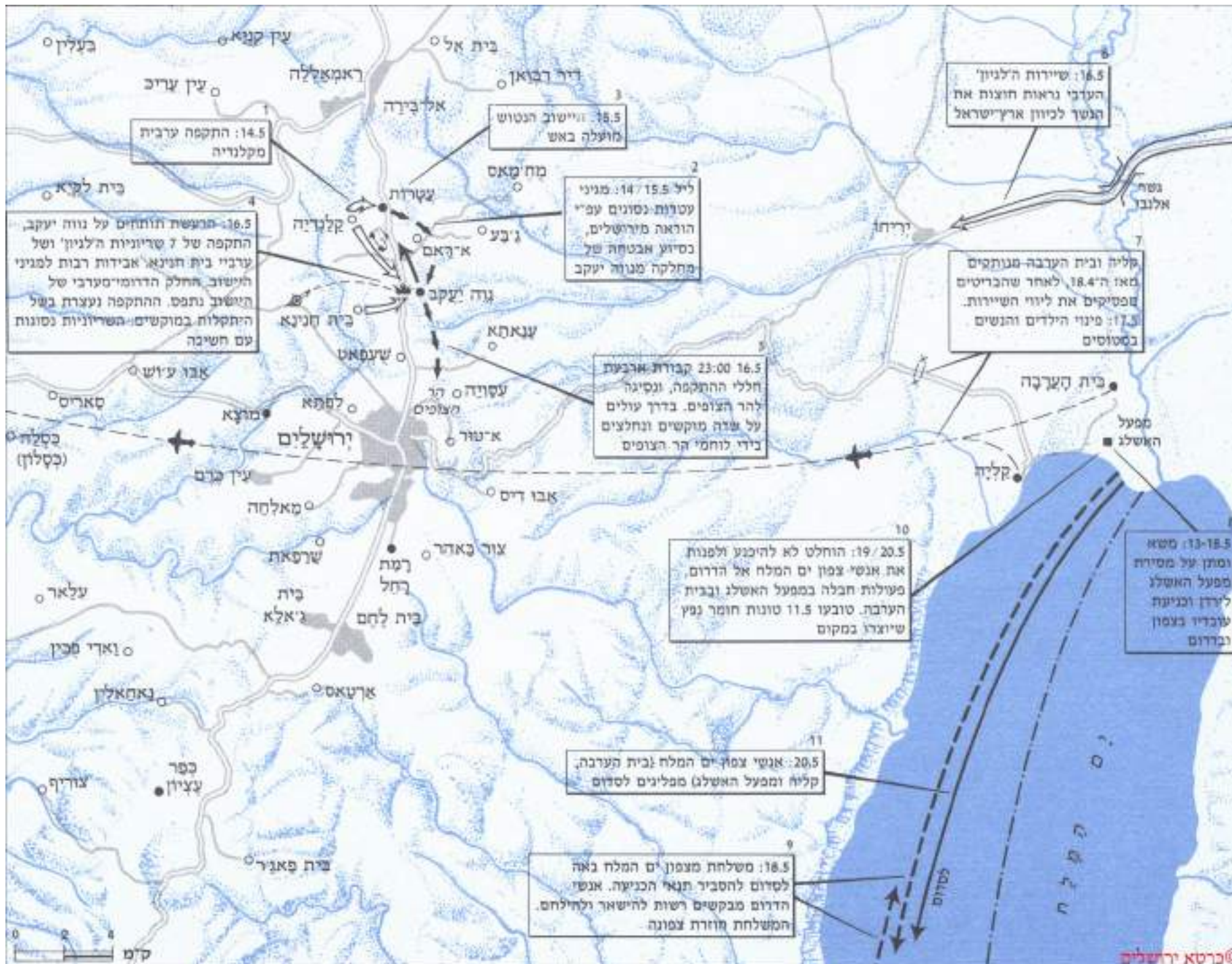
הקרב על ג'נין

- בימים 28 עד 30 במאי כבשה חטיבת "גולני" את רכס הגלבוע ואת מגידו
- הוחלט לנצל את ההצלחה לריתוק הצבא העיראקי
- חטיבת "כרמלי" תגברה את חטיבת "גולני" להתקפה על ג'נין
- ב־3 ביוני נראה היה שכוחותינו השתלטו על ג'נין, אך גדוד עיראקי עם ארטילריה הגיע משכם ושינה את התמונה
- כוחותינו נסוגו מג'נין בליל 4/3 ביוני

הפלישה הירדנית

- הלגיון הערבי פעל לכבוש את ירושלים
- עטרות, נוה יעקב, הר־טוב, בית הערבה ומפעל האשלג פונו
- מערך חוסם בלטרון ניתק את ירושלים מהשפלה
- הרובע היהודי בעיר העתיקה נכנע ב־28 במאי

בלימת הלגיון הערבי והצבא המצרי בירושלים – קרבות רמת רחל

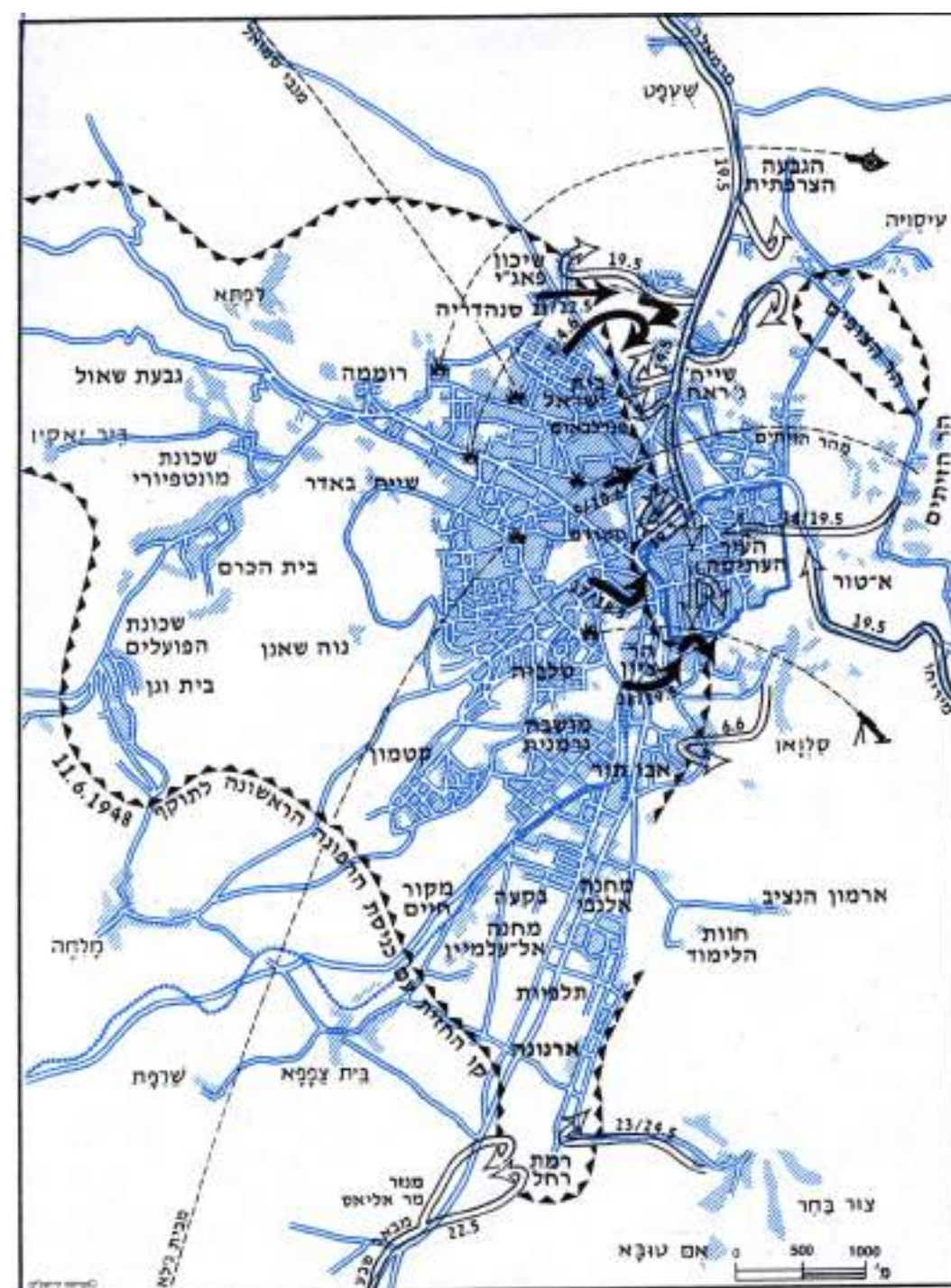
- הלגיון הערבי הפגז את ירושלים בתותחי 25 ליטראות ומרגמות 3 אינטש עד ההפוגה הראשונה, 11 ביוני 1948

- ב־19 וב־24 במאי נכשלו ניסיונות הלגיון הערבי לפרוץ לעיר היהודית דרך רח' סולימאן סמוך למנזר נוטרדם

- קרבות כבדים התרחשו בקיבוץ רמת רחל:

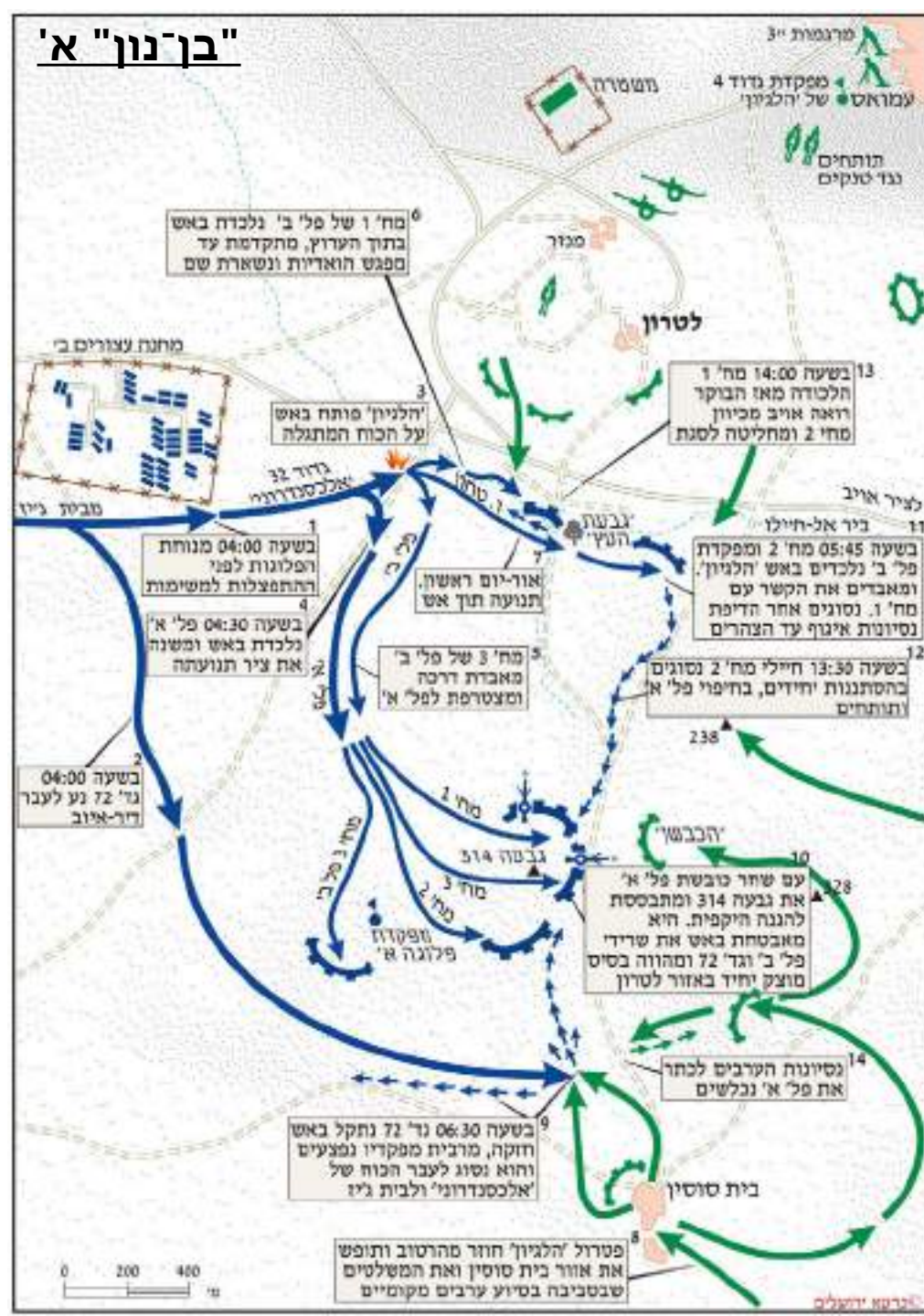
- רמת רחל נפלה ב־21 במאי בשעות הבוקר, אך כוחות חי"ש השתלטו מחדש על הקיבוץ בשעה 1700
- רמת רחל נפלה שוב ב־23 במאי, אך כוחות חי"ש השתלטו שוב על הקיבוץ
- ב־24 במאי החלה התקפה ערבית שלישית, עם כוחות גדולים של הלגיון הערבי, אך יחידת אצ"ל בלמה את המתקפה

- מתקפת נגד של פלוגת פלמ"ח מחטיבת "הראל" בליל 25 במאי הדפה את כוחות האויב

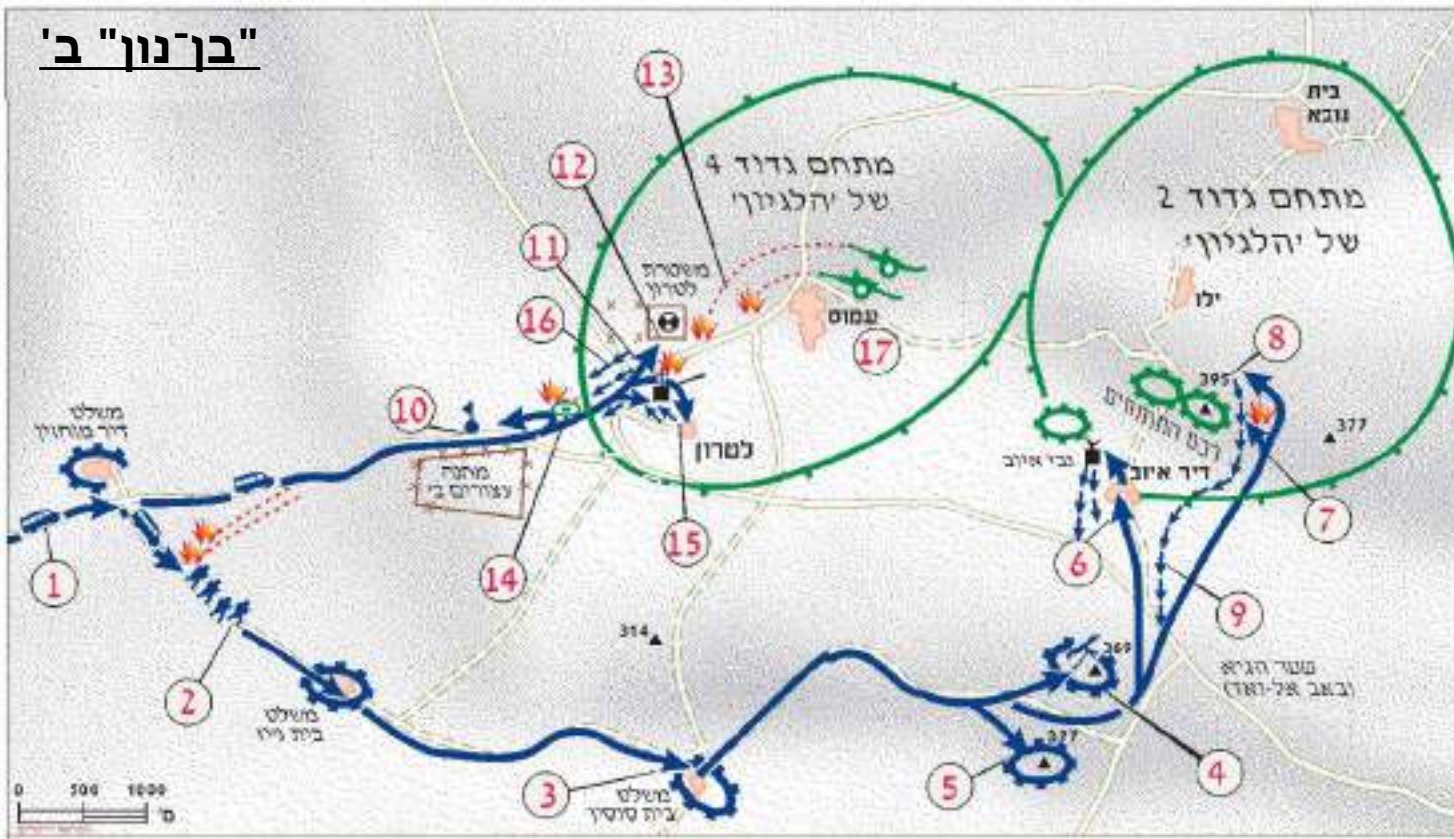
קרבות לטרון (1)

- הלגיון הערבי נערך באזור לטרון וחסם את הדרך לירושלים
- מה-23 במאי הוחזק מתחם מוגן עם 2,300 חיילים, מאות מתנדבים וכפריים חמושים, ארטילריה ושריון
- התקפה של צה"ל ב-25 במאי 1948 (מבצע "בן-נון" א') לא צלחה

קרבות לטרון (2)

- התקפה נוספת של צה"ל של צה"ל בליל 31/30 במאי 1948 (מבצע "בן-נון" ב') לא צלחה
- מבצע "יורם", התקפה חטיבתית בליל 9/8 ביוני 1948, ערב ההפוגה הראשונה, כשל

1	בשעה 29.5: 30:15 גדוד 52 יבשתי באוטובוסים ממחנה בילין	7	הכוח התוקף נתקל באש ואוגף מצפון	13	תותחי יהלגיון יורים אש נפוצה ראש נ.ט. לעבר הכביש המשיטרה
2	הפגזות על הכביש, הגדוד במשיך דרכו בתל	8	בשעה 04:00, תוך חיפזות לתקופה, מקבל הכוח פקודת נסיגה	14	פל"ד מגד" 71 באוטובוסים עולה על פוקשים וחוזרת
3	בשעה 15:30 הגדוד מגיע עיף, בקשתו לדיחיות התקפה ביום אחד מתקבלת	9	נסיגה כסודרת בנתיב שומה לעבר שער-הגיא	15	כוח השריון מגיע לכפר, אך נאלץ לסגת מרמת היעדר כוח חייר לשם ניצול ההצלחה
4	מפקדת גדוד 52 יבשתי ורחק המסלעים הביטניים	10	מפקדת המבצע, בראשות האלוף דוד ברק, ובפקדת גדוד השריון 71	16	כוח השריון נאלץ לסגת בשל אי-הגעת כוח חייר מגד" 71
5	כוח לחימה תגבורת אויב	11	בשעה 02:30 כוח השריון הכולל המונה וחליטים שעל שניים מהם לחיבורים, פורץ לחצר המשטרה ומנהל קרב עם חיילי יהלגיון	17	כוח השריון שתוקף את חרשת המבור מחפה על הסגרת כוחישרד ונחכר
6	בשעה 31.5: 30:01 פלוגת הטירונים התוקפת נתקלת באש, סופגת אבדות ונסוגה באי-סדר	12	בשעה 03:50 אש חלביורים והשריפה מאירות את השטח לחיילי יהלגיון המתחמים באש ופגזים במיבית החבלנים ובחלק מהמשוריינים		

דרך בורמה

● בית גיז' ובית סוסין נכבשו, וקילומטרים בודדים הפרידו בין השטח בשליטת חטיבת "הראל" לבין השטח בשליטת חטיבה 7

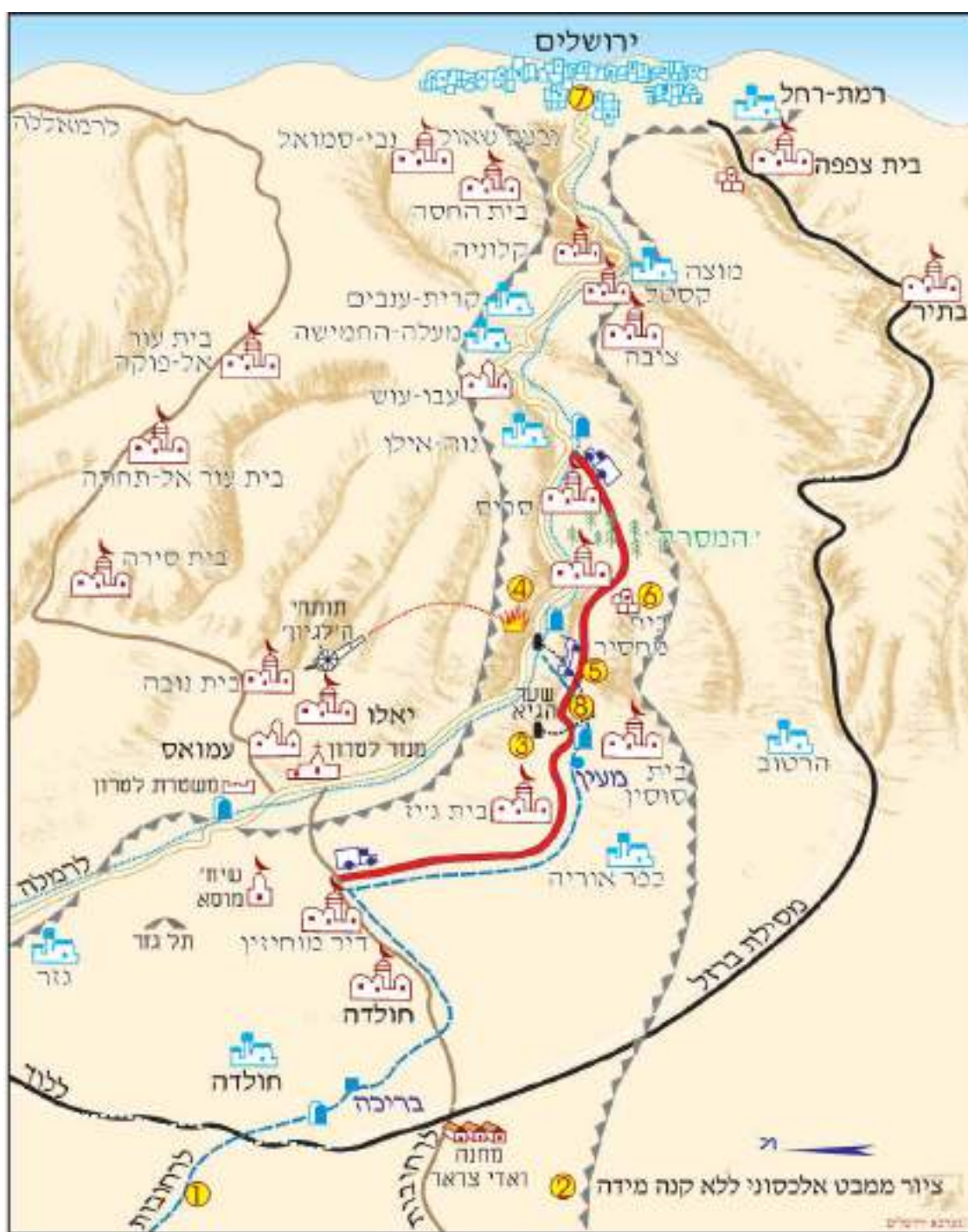
● בליל 30/29 הצליח ג'יפ עם חולית סיירים לעבור בדרך

■ התברר שיש צורך להכשיר דרך במדרון תלול וטרשי, בהפרש גובה של 125 מטר

■ בראשונה הועבר בדרך זו מטען (נשק, תחמושת, קמח) על גב סבלים ועם פרדות, ובמקביל עבדו מאות פועלים על הכשרת דרך

■ במקביל לסלילת הדרך הונח צינור מים וטור טלפון עילי

● ב־10 ביוני הושלמו העבודות, ונפרץ המצור על ירושלים

1	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	ישוב יהודי
2	הפסקת מאגרי המים, כבדת כלי הנשק, כבדת כלי הנשק, כבדת כלי הנשק	ישוב ערבי
3	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	קו תחנות בהפגנת הראשונה
4	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	דרך 'בורמה'
5	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	כביש ראשי
6	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	כביש משני
7	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	תחנת שאיבה
8	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	קו המים הישן לירושלים
9	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	יקו השלוח
10	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	מסוף דלק
11	סלילת הים, קידוחים במאגרי מים	צינור דלק

פלישת צבא מצרים

- נירים וכפר דרום היו היעדים הראשונים של המצרים
- ניסיון מצרים לכבוש את היישובים נכשל, אך על הקיבוצים הוטל מצור

- במקביל פונו הילדים והלא-לוחמים מהיישובים במרחב חטיבת "גבעתי" (מבצע "תינוק", 15 עד 19 במאי)

- ניצנים, נגבה, גת, גלאון, כפר מנחם, גזר, הר-טוב, כפר אוריה

- מה-19 עד ה-24 במאי התנהל קרב קשה ביד מרדכי, ובלי ל-24 במאי הוחלט על נסיגה מהיישוב

- ב-29 במאי עצרה חטיבת "גבעתי" את התקדמות הצבא המצרי בגשר סוכריר (היום – גשר "עד הלום"), כ-40 ק"מ מתל אביב

- ב-2 ביוני הדף קיבוץ נגבה התקפה מצרית כבדה

- ב-7 ביוני נפלה ניצנים, ושארית מגיניה הלכו לשבי המצרי

- לאחר נפילת ניצנים, התבססה פלוגה בגבעה 69 ובלי ל-10/9 ביוני נעשה ניסיון להשתלט על ניצנים. בהתקפת נגד מצרית ב-10 ביוני השתלטו המצרים גם על המשלט בגבעה 69

ההפוגה הראשונה

- האו"ם מינה את נשיא הצלב האדום השבדי, הרוזן פולקה ברנדוט, להשיג הפוגה בקרבות ולמצוא בסיס לפתרון שלום

- האו"ם כונן מנגנון משקיפים (קצינים אמריקאים, צרפתים, בלגים ושבדים) לפיקוח על הפסקת האש

- הרוזן ברנדוט הגיש הצעה תיווך ב־18 ביוני; ישראל דחתה את ההצעה והציעה משא ומתן ישיר עם הערבים, הערבים דחו את הצעת ישראל
- ◆ הצעת ברנדוט קראה להכרת הערבים בישראל, למסירת הנגב לערבים תמורת הכללת הגליל בתחום ישראל, להחזרת הפליטים הערביים ולהעברת ירושלים לשליטה בין־לאומית
- ◆ ב־1 באוגוסט הכריזה ישראל על ירושלים כ"שטח מוחזק" ומינתה את ד"ר דב יוסף כמושל העיר

- הרוזן ברנדוט נרצח בירושלים בידי שלושה אנשי לח"י ב־17 בספטמבר

- ב־29 במאי החליטה מועצת הביטחון של האו"ם לקיים הפוגה של ארבעה שבועות בקרבות בארץ ישראל

- ההפוגה הראשונה נכנסה לתוקפה ב־11 ביוני 1948, ונמשכה 28 יום

- צה"ל ניצל את ההפוגה להתבססות, התארגנות, הצטיידות ואימונים

שלב ד': קרבות עשרת הימים

- ב־9 ביולי, בתום ההפוגה הראשונה, תפס צה"ל את היוזמה
- המאמץ העיקרי כוון לעבר הלגיון הערבי, שהיה האויב המסוכן ביותר; מאמץ משני תוכנן בגליל העליון, נגד "צבא ההצלה" בגליל המערבי ונגד הצבא הסורי במשמר הירדן
- בשאר הגזרות נערך צה"ל לבלימה
- הישגי המערכה:
 - במבצע "דני" נכבש שדה התעופה לוד (היום – נתב"ג) והערים לוד ורמלה, והורחב הפרוידור לירושלים
 - במבצע "דקל" שוחרר הגליל המערבי
 - מבצע "ברוש", לחיסול ראש הגשר הסורי, נכשל
 - כשלו המאמצים לפרוץ דרך לנגב הנצור (מבצעי "אנ־פאר", "מות לפולש"); כשל מאמץ מצרי לכבוש את נגבה ובארות יצחק
- מועצת הביטחון של האו"ם כפתה הפוגה שנייה ב־18 ביולי

ההפוגה השנייה

● ההפוגה נכפתה על ישראל

- צה"ל נמצא בתנופה ובעמדת יתרון, וישראל לא רצתה בהפסקת אש, אך נאלצה לציית להוראות מועצת הביטחון

● בעת ההפוגה סגרו המצרים את הדרך לנגב, וצה"ל ביצע מספר מבצעים להעברת שיירות

- המבצעים כונו "גי"ס", ראשי תיבות של "גבעתי", "יפתח" ו"סרגיי" (כינויו של נחום שריג, מפקד חטיבת "הנגב")

● ההפוגה נוצלה לארגון דרג החזית, ארגון חטיבות וחיילות צה"ל ולגיוס 30,000 איש, כ-20,000 מתוכם עולים חדשים

- בנוסף ל-60,000 איש שהיו מגויסים בתום ההפוגה הראשונה

● במהלך ההפוגה הוענקו דרגות למפקדים, לראשונה בצה"ל

מבצע "אבק" כונן גשר אווירי לנגב המנותק

- **מנחת מאולתר ליד רוחמה החל לפעול בליל 23/22 באוגוסט**

- הוכשר מנחת נוסף, ליד אורים, שהחל לפעול ב־10 באוקטובר

- **להק תובלה אווירית, שהשתמש במטוסי C46 (קומנדו) ו-C47 (דקוטה) הפעיל מדי לילה רכבת אווירית**

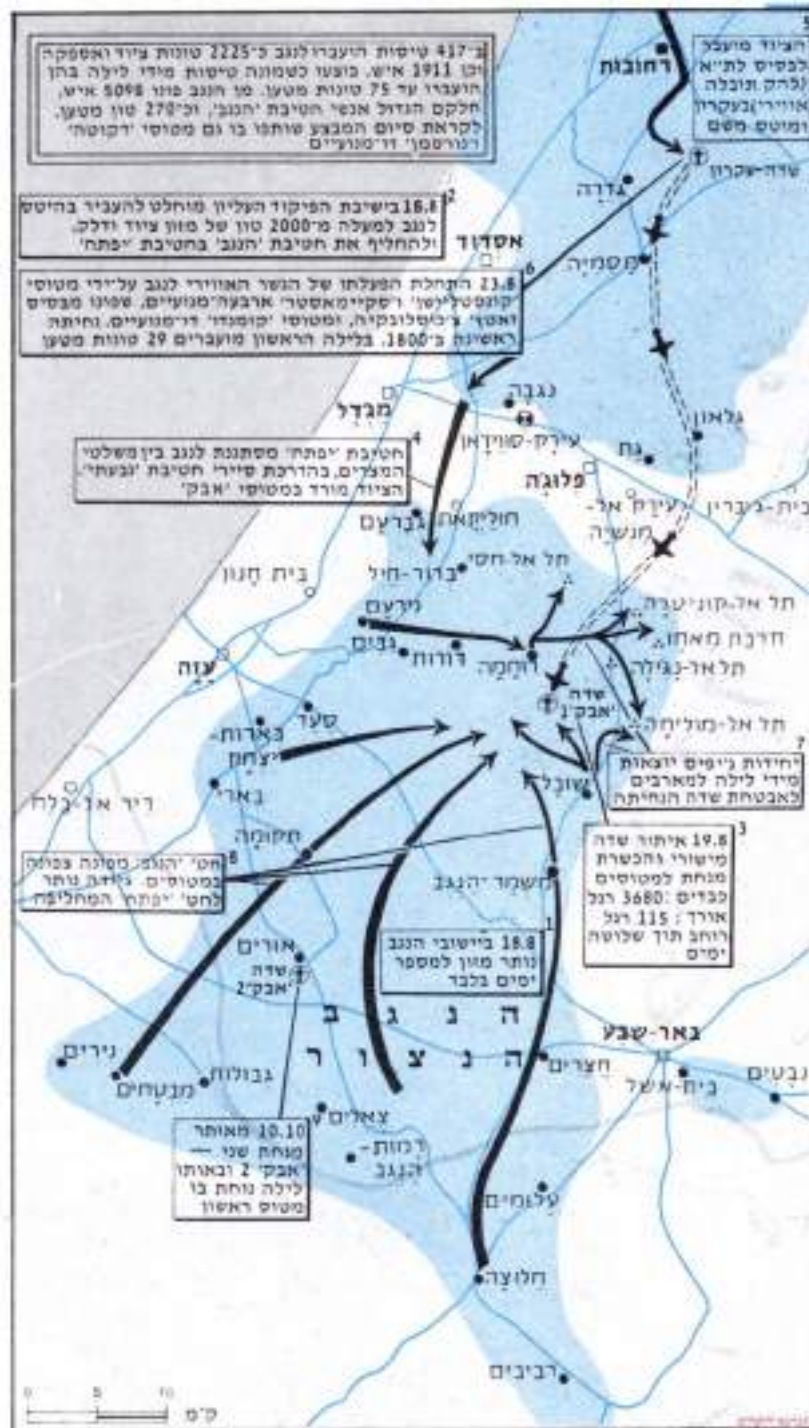
- המטוסים שימשו להובלת נשק מצ'כוסלובקיה לארץ, פעולה שהופסקה בשבוע השני של אוגוסט, בלחץ אמריקאי

- מהלילה השלישי הטיסו כל לילה 75 טון ציוד

- חטיבת "הנגב" יצאה ל"רענון" במרכז הארץ, וחטיבת "יפתח" תפסה את מקומה

- **נהדף ניסיון המצרים להשבית את המנחת על ידי תפיסת משלטים בתילים בקרבתו**

- הדבר הביא לקרב חרבת מאחז, בין 30 ספטמבר ל־7 אוקטובר

© כרטא

שטח בשליטת ישראל

שלב ה': מבצעי ההכרעה

- מבצעים ביוזמת ישראל, כדי להשיג הכרעה ולהביא את הערבים לשולחן המשא ומתן

- המבצעים המרכזיים:

- מבצע "יואב",

15 עד 22 באוקטובר 1948:
פריצת הדרך לנגב

- מבצע "ההר"

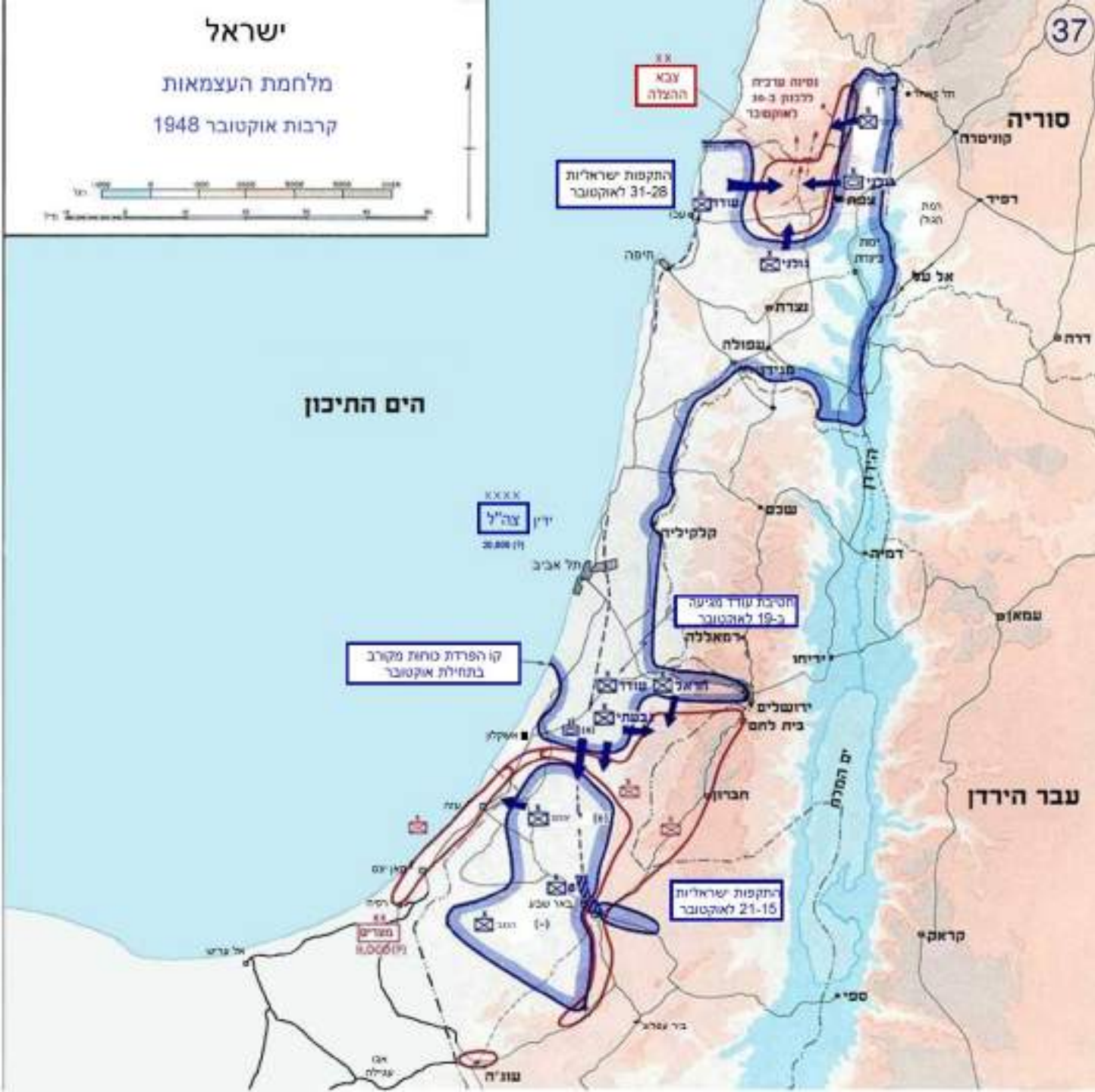
- 19 עד 22 באוקטובר 1948: הרחבת פרוזדור ירושלים

- מבצע "חירם",

29 עד 31 באוקטובר 1948:
השתלטות על הגליל העליון

- מבצע "עובדה",

5 עד 10 במרץ 1949:
כיבוש אילת

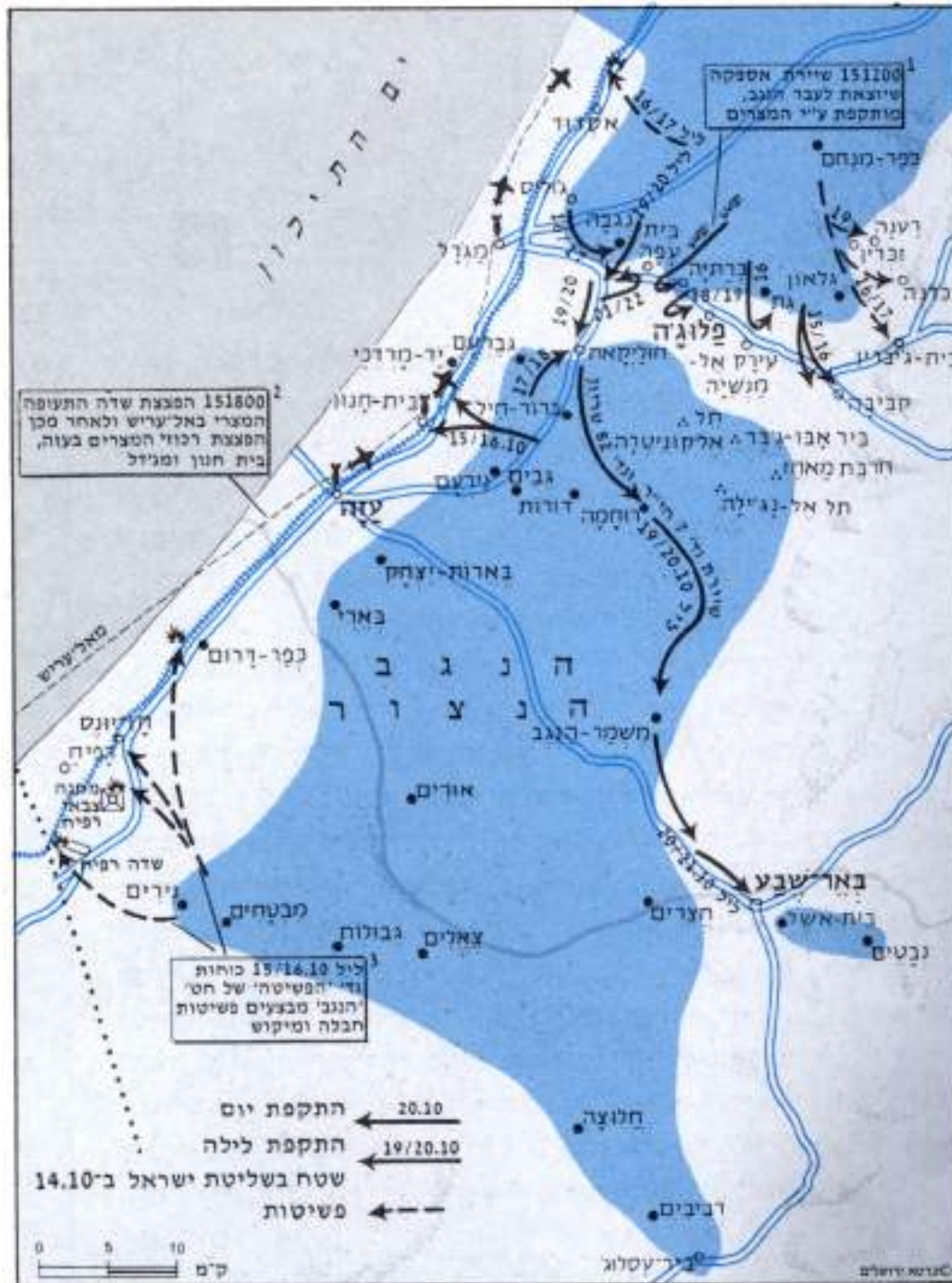
מבצע "יואב" פתח את הדרך לנגב

- לאור המלצת הרוזן ברנדוט למסור את הנגב לידי הערבים, ניתנה עדיפות להתקפה בחזית המצרית
- ב־15 באוקטובר, כתגובה להתקפה מצרית על שיירה ישראלית בחסות האו"ם, החל מבצע "יואב", שנפסק בהפסקת אש שכפה האו"ם ב־22 באוקטובר

● הישגי המבצע:

- ב־20 באוקטובר נכבשו משלטי חוליקאת ונפרצה הדרך לנגב
- באר שבע נכבשה במבצע "משה" ב־21 באוקטובר, וכוחות חזית הדרום חברו לכוחות חזית המרכז
- הצבא המצרי פינה את רצועת החוף, מאֶסְדוּד (אשדוד של היום) עד מבואות עזה
- התהווה "כיס פלוג'ה", אם כי כיתור הצבא המצרי בו לא היה מוחלט
- במקביל למבצע "יואב" התקיימו מבצעי "ההר" ו־"יקב", שמוטטו את המערך המצרי בדרום ירושלים

© כרטא

"כיס פלוג'ה"

- כיבוש משלטי חוליקאת במערב ב־20 אוקטובר ומשלטי ח'רבת מַסְרָה במזרח בליל 16/15 באוקטובר הביא לכיתור הכוחות המצריים בפלוג'ה

■ כיתור חלקי היה למצור מלא בתחילת נובמבר

- ב "כיס פלוג'ה" הייתה נצורה חטיבה 4 המצרית, כ־4,000 חיל

- הכוחות המצריים החזיקו מעמד במצור, בהפגזות ובהפצצות, ובהתקפות צה"ל

- המפקד המצרי קולונל אל סַיִד טָהָא בֵּיי, סירב להיכנע

■ מנהיג מצרים לעתיד, ג'מאל עבאד אל נאצר, שירת בחטיבה 4 ב"כיס פלוג'ה" כקצין מודיעין בדרגת רס"ן

- הכוחות המצריים התפנו רק בעקבות הסכמי שביתת הנשק

השלמת הכיתור, 27 באוקטובר עד 9 בנובמבר

מבצע "חירם" משחרר את הגליל

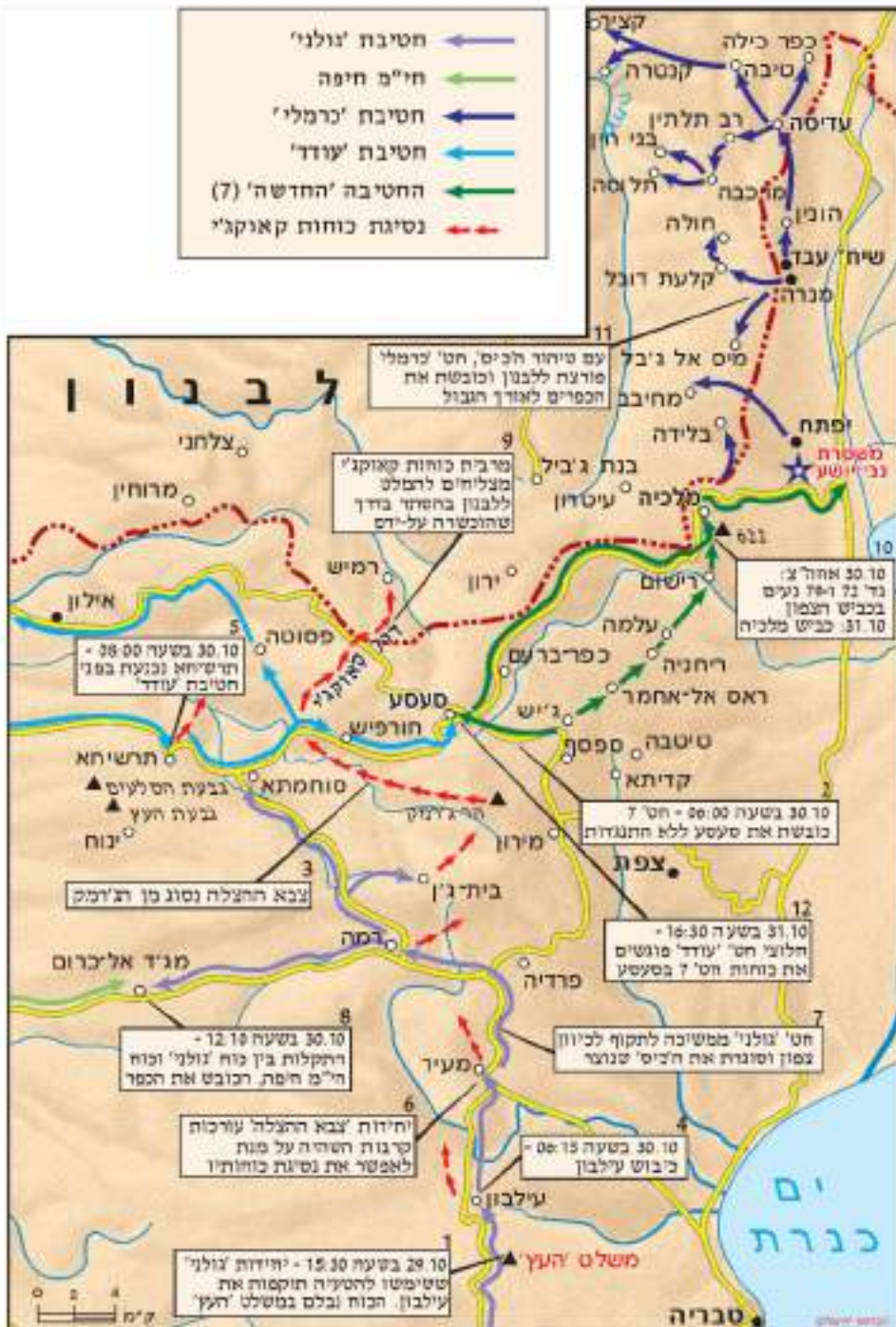
● **המבצע התקיים בתום מבצע "יואב", בין ה-29 ל-31 באוקטובר 1948**

■ הגדול והאחרון במבצעי חזית הצפון במלחמת העצמאות

■ במבצע השתתפו חטיבה 7 וחטיבה 9 ("עודד") במשימות התקפיות; חטיבה 1 ("גולני"), חטיבה 2 ("כרמלי") וגדודי חי"ם במשימות ריתוק והטעייה

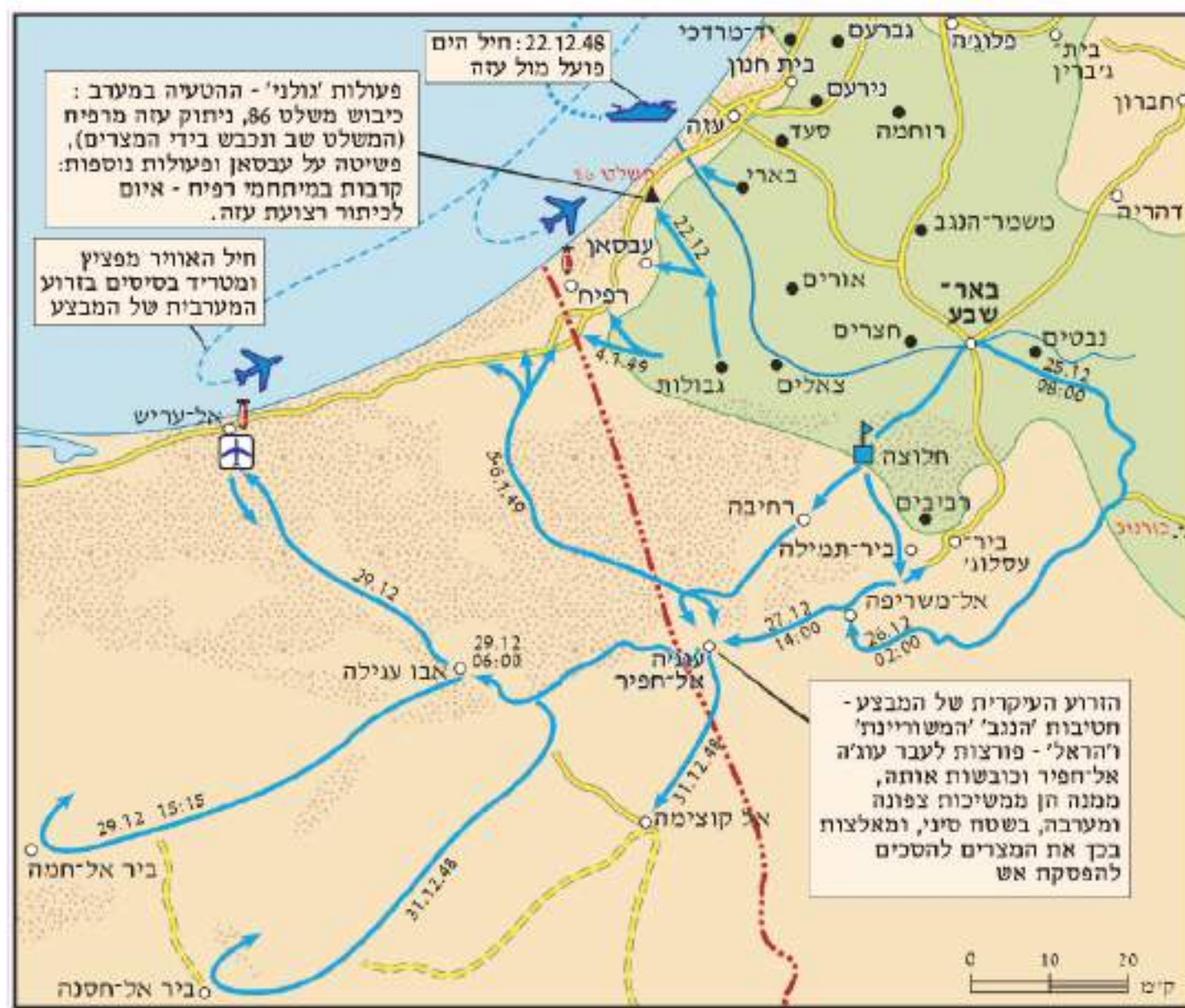
● **המטרה הייתה להשמיד את "צבא ההצלה" בגליל המרכזי ולייצב קו הגנה לאורך הגבול הצפוני של ארץ ישראל המנדטורית**

● **יעדי המבצע הושגו**

מבצע "חורב" הכריע את המצרים

- המטרה: מיגור הצבא המצרי וסילוקו מתחום ישראל
- המבצע החל ב־22 בדצמבר 1948
- כוחות צה"ל הגיעו למבואות אל עריש ואיימו לכתר את הצבא המצרי ברצועת עזה
- בעקבות המבצע החלה פעילות מדינית קדחתנית, צה"ל פינה את כוחותיו מסיני ושיחות שביתת נשק עם מצרים באי רודוס, בתיווך האו"ם, החלו ב־12 בינואר 1949

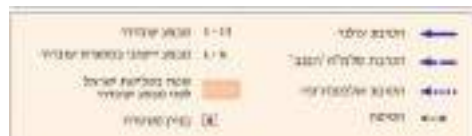
© כרטא

מבצע "עובדה": כיבוש אילת

- בתכנית החלוקה, הנגב הדרומי היה אמור להיות בתחומי המדינה היהודית
- ירדן טענה לשליטה צבאית בשטח
- מבצע "עובדה" התקיים בין ה-5 ל-10 במרץ 1949:

- חטיבת פלמ"ח "הנגב" נעה דרך הר הנגב המרכזי
- חטיבת "גולני" נעה בדרך הערבה

- הכוחות נפגשו באום רשרש ב-10 במרץ 1949

מס' 824		טופס מברק		1001	
הוראות הקשר		הדחיות		מס' סדורי	
877		91		33	
מסל הקו הזה לשמוש משדר הקשר בלבד					
מאת		(השולח)		תאריך וזמן החבור	
		מ.ק. 12 מ.ק. 1		101600	
לפעולה		מ.ק. חנוכה 3			
מס' המילום		הוראות השדר		מס' המילום	
33		מ.ק.		33	
סיפור המספר: החומר למעלה ולמטה: למעלה הפעולה והחומר למטה משימות חשיבה הנעשה פניה וחשיבה חזונית את מרכז אילת חשיבה ולמטה אילת (א/ס חשיבה) חשיבה חשיבה					
מברק זה פותר לשלוח ככתוב, בכל הדרכים		מברק זה יש לשלוח בכתב סתר		הוראות המספר:	
אלחוט		ברורה		דרגת הדחיות	
		מ.ק.		3	
חתימה		חתימה		חתימה	
				101605	
				101625	

סיום מבצע "עובדה"

באדיבות אוסף חנניה
חביון – חיות הנגב והגדוד
התשיעי, פלמ"ח
המרכז למדיה דיגיטלית,
אוניברסיטת חיפה
000082368

הסכמי שביתת הנשק

- ב־29 בדצמבר 1948 קראה מועצת הביטחון של האו"ם לפתיחת שיחות שביתת נשק בין ישראל למדינות ערב, בחסות מתווך מטעם האו"ם, ראלף באנץ'

- ב־12 בינואר 1949 נפתחו שיחות שביתת הנשק במלון השושנים באי רודוס

- הסכם שביתת נשק עם מצרים נחתם ב־24 בפברואר 1949

- קו שביתת הנשק עם מצרים סוכם בפברואר 1950

- הסכם שביתת נשק עם לבנון נחתם בראש הנקרה ב־23 במרץ 1949

- הסכם שביתת נשק עם ירדן נחתם ברודוס ב־3 אפריל 1949

- הסכם שביתת נשק עם סוריה נחתם בגבעה 272 (ליד מחניים) ב־20 ביולי 1949

- עיראק סירבה לחתום על הסכם שביתת נשק עם ישראל

מפות הסכמי שביתת הנשק

שטח בשליטת מדינות ערב	שטחים שקיבלו מדינות ערב	קו שביתת הנשק
עם הפסקת האש	במסגרת הסכמי שביתת הנשק	לאחר ההסכמים
שטחים שקיבלה ישראל	שטח מפורז ישראלי	גבול בינלאומי
במסגרת הסכמי שביתת הנשק	שטח מפורז ערבי	ישוב יהודי
עם הפסקת האש	שטח הפקר	ישוב ערבי
שטח בשליטת ישראל		

חיל קשר סיפק שירותי קשר למשלחת ישראל להסכמי שביתת הנשק

דבר השבוע, 12 אפריל 1949

קצין הקשר בני מימון מפעיל את תחנת האלחוט של המשלחת
הישראלית במלון השושנים ברודוס, אפריל 1949.
רס"ן בני מימון נפל באסון הצוללת אח"י דקר, ינואר 1968.
באדיבות אוצר תמונות הפלמ"ח, 08851

חילופי אוכלוסייה עם מדינות ערב

● כ־80% מהתושבים הערביים של ארץ ישראל ברחו במהלך המלחמה:

■ הגורם הישיר לבריחה היה קריאת מנהיגי ערב לערביי ארץ ישראל לנטוש זמנית את מקומות מגוריהם, עד שארצות ערב ישתלטו על הארץ

■ מתוך 440 כפרים ערביים, כ־350 נטשו

■ מספר הפליטים נאמד ב־520 עד 650 אלף לפי מפקד האוכלוסייה הבריטי משנת 1946, ב־700 עד 730 אלף לפי הערכת האו"ם וכ־800 אלף לפי טענת הערבים

■ כ־40 אלף פליטים חזרו לישראל בשנות החמישים, במסגרת איחוד משפחות

● כ־850 אלף יהודים נאלצו לעזוב את מדינות ערב בחוסר כל, והפכו לפליטים. 424 אלף מהם הגיעו לישראל

■ מדינות ערב שללו מיהודים אזרחות והחרימו את רכושם, וקהילות שלמות היגרו בחוסר כל; מעל מחציתן הגיעו ארצה

משירות קשר
ב"הגנה" לחיל
קשר בצה"ל

שירות הקשר

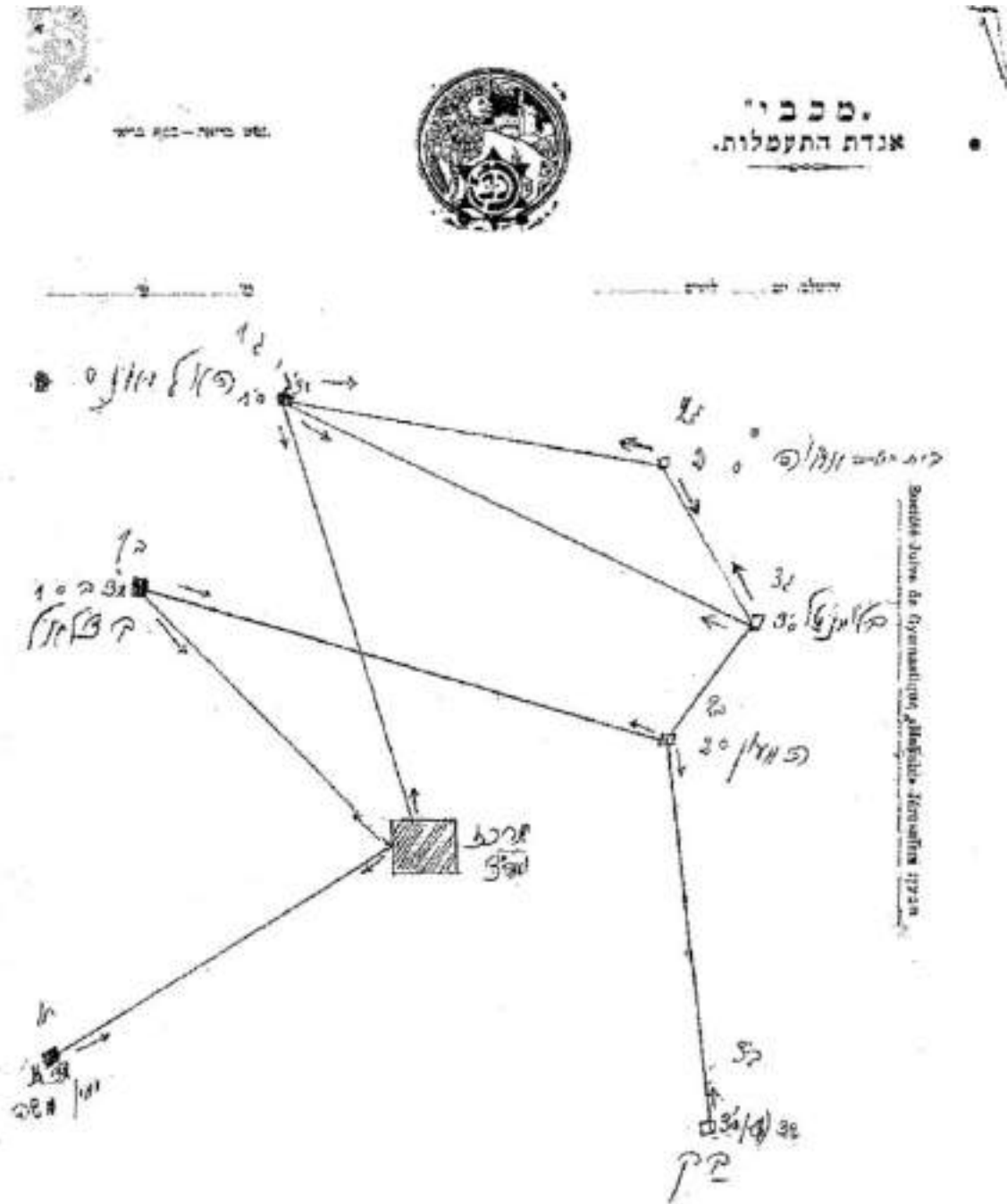
שירות הקשר הוקם בשנת 1937 והפך לחיל קשר באוקטובר 1948

העדות הראשונה לשימוש בקשר ב"הגנה" היא ממאורעות תר"פ (1920)

● זאב ז'בוטינסקי ארגן
בירושלים יחידת הגנה
עברית

■ איתות ראייה היה אז
אמצעי תקשורת עיקרי

מרשם עורקי איתות ראייה להגנת היישוב העברי
בירושלים: מתוך פקודת מבצע, אפריל 1920
באדיבות ארכיון מכון ז'בוטינסקי, א-1/12/4

תרגום כתב המורס לעברית נעשה בשנת 1922
בתנועת הצופים היהודיים בוילנה בידי זלמן כהן,
לימים מבכירי שירות הקשר ב"הגנה"

מורס עברי (לקרוא מימין לשמאל)

	1		N	נ		A	א
	2		C	ס		B	ב
	3		J	ע		G	ג
	4		P	פ		D	ד
	5		W	צ		O	ה
	6		Q	ק		E	ו
	7		R	ר		Z	ז
	8		S	ש		H	ח
	9		T	ת		U	ט
	0		F			I	י
	פסיק		V			K	כ
	נקודה		X			L	ל
			Y			M	מ

איתות בדגלים

איתות דגלים – רשמת, אתת וצופה, 1942

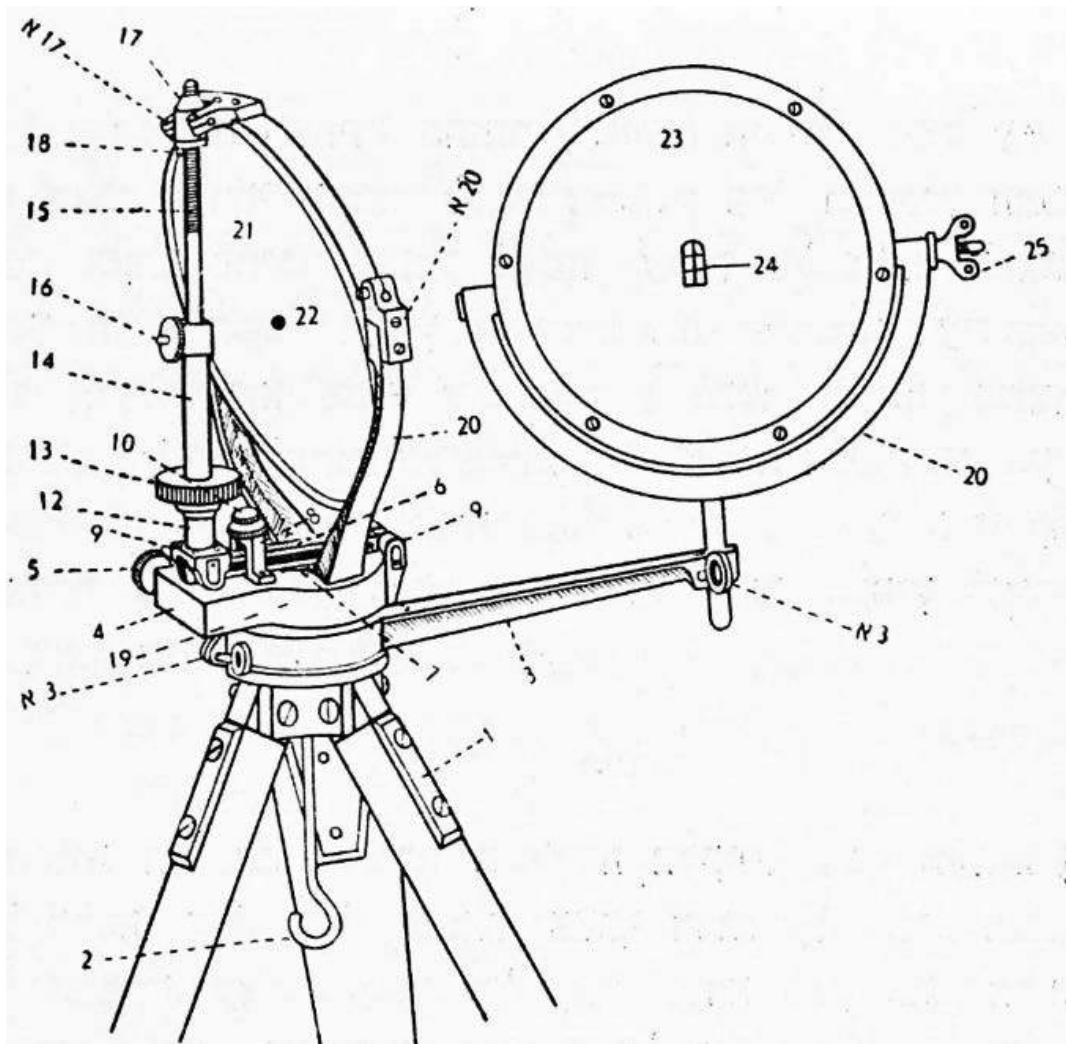
באדיבות ארכיון ה"הגנה", 3001

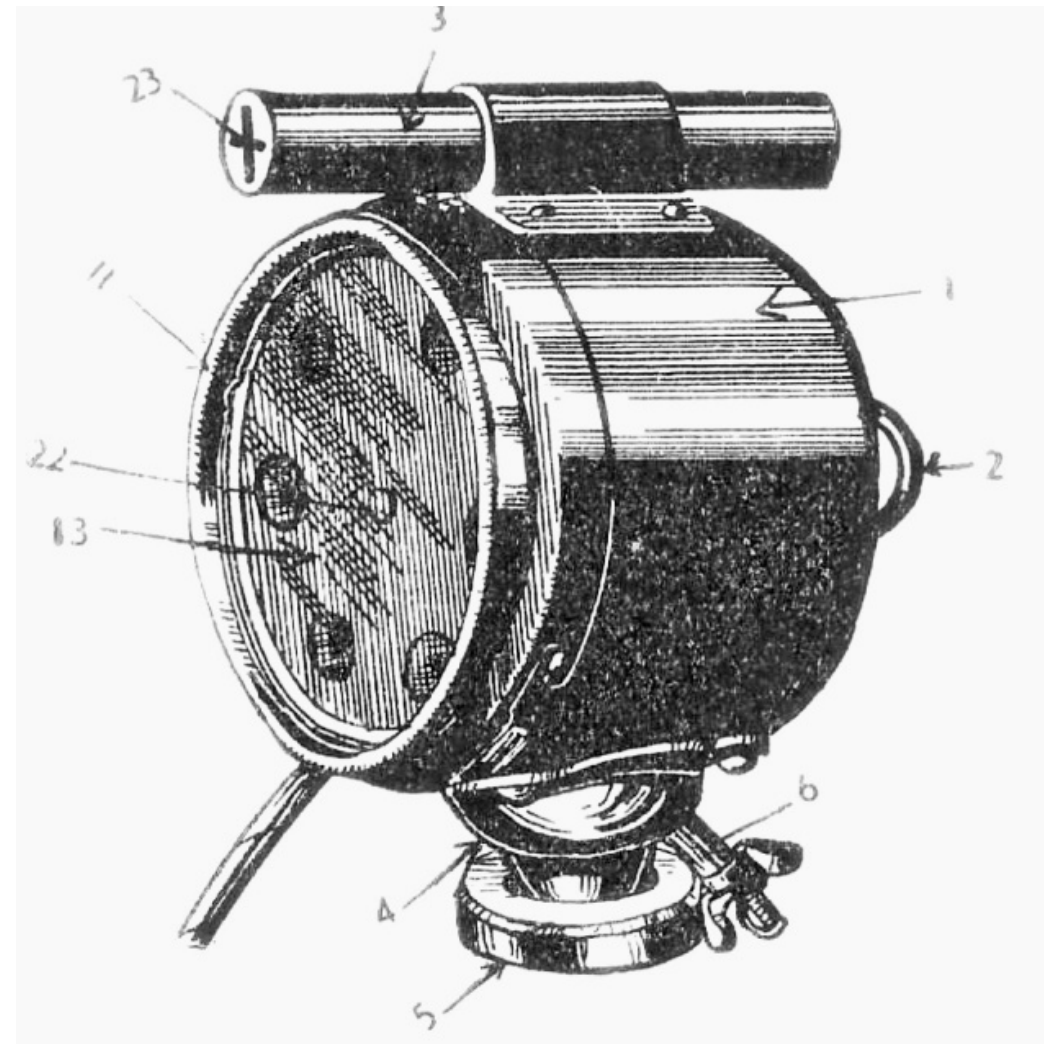
איתות דגלים, נהלל, 1938

צלם: זולטן קלוגר. באדיבות ארכיון המדינה – אוסף זולטן קלוגר

איתות ראייה

הליוגרף עם מראת משנה

פנס איתות ליוקאס

מקור: אתות ראייה, ספר שמוש לשוטרים המוספים, הוצאת "לנוטר", חיפה תרצ"ט (1938)

שירות הקשר הארצי ב"הגנה" הוקם באפריל 1937

- התפרצות המרד הערבי הגדול (1936-1939) העצימה את צרכי התקשורת של ה"הגנה"

■ ה"הגנה" החלה להשתמש בקשר רדיו, בנוסף לקשר קווי, איתות ראייה ויוני דואר

- כלקח מניסיון איתות הראייה, שהתאפיין בכך שכל אזור פעל אחרת, הוחלט מראש להקים שירות קשר ארצי

■ מפקדי השירות היו שמחה אבן־זהר, ירחמיאל בלקין (מפברואר 1942) ויעקב ינאי (מנובמבר 1945)

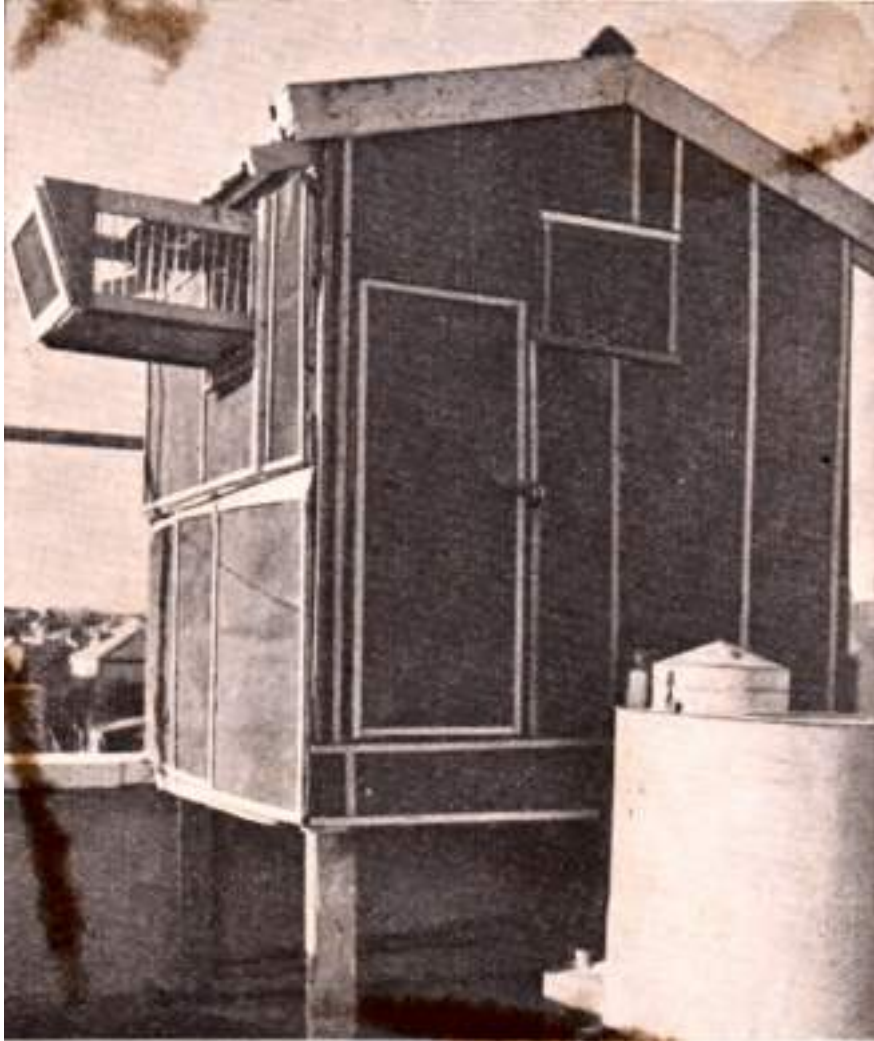
- שירות הקשר פיתח מערך ענף של תקשורת רדיו חשאית נייחת, מערך הדרכה מקיף ומערכת לוגיסטית תומכת

144 יוני דואר נרכשו בבלגיה, בתקציב של 75 לירות

אברהם עץ־הדר
מטפל ביונים,
על הספינה
שהביאה את
היונים לארץ,
1939

באדיבות משפחת עץ־הדר

יוני דואר

שובר על גג מבנה, 1939

החזקה נכונה של היונה, 1939

מקור: אברהם עץ־הדר, יונת הדואר, ירושלים – תרצ"ט (1939), הוצאת המחבר

"מזודה"

המכשיר שבתמונה פעל
ברשת הפלמ"ח, "תמר"
באדיבות אילן רזנמן

- **מקלט/משדר מחתרתי**

- מבוסס על 3-4 שפופרות ריק

- **תחום תדרים: ת"ג, 3 עד 6.5 מה"צ**

- **הספק שידור: 10 ווט**

- **שידור מורס בלבד**

- **13 x 27 x 45 ס"מ, 7.2 ק"ג**

- **בתי המלאכה המחתרתיים של
שירות הקשר ב"הגנה" ייצרו עד
קום המדינה כ-500 מזודות**

- בית המלאכה הראשי הוסתר בסוכנות
"פילקו" למכשירי רדיו ברח' אלנבי 54
בתל אביב

- בתי מלאכה באיטליה וצרפת ייצרו
מזודות עבור ספינות מעפילים

באדיבות העמותה
להנצחת חללי חיל
הקשר והתקשוב

מקלט/משדר "מוסיקה": משדר ת"ג (מורס) 10 ווט "מוסלק" בתוך מקלט רדיו ביתי

באדיבות העמותה
להנצחת חללי חיל
הקשר והתקשוב

המכשירים יוצרו בארה"ב בידי דייל פולק ונשלחו לפלשתינה כמקלטי רדיו ביתיים תמימים

מרשם קשר רדיו ברשת אבינועם, מרץ 1947

קשר ניח, ת"ג, איתות במורס,
עם מכשירים "גדולים" או עם
"מזודות"

הקשר נעשה בדרך כלל
בשעות קשר קבועות

באדיבות את"ה, 73/34

אנשים

3 כווים

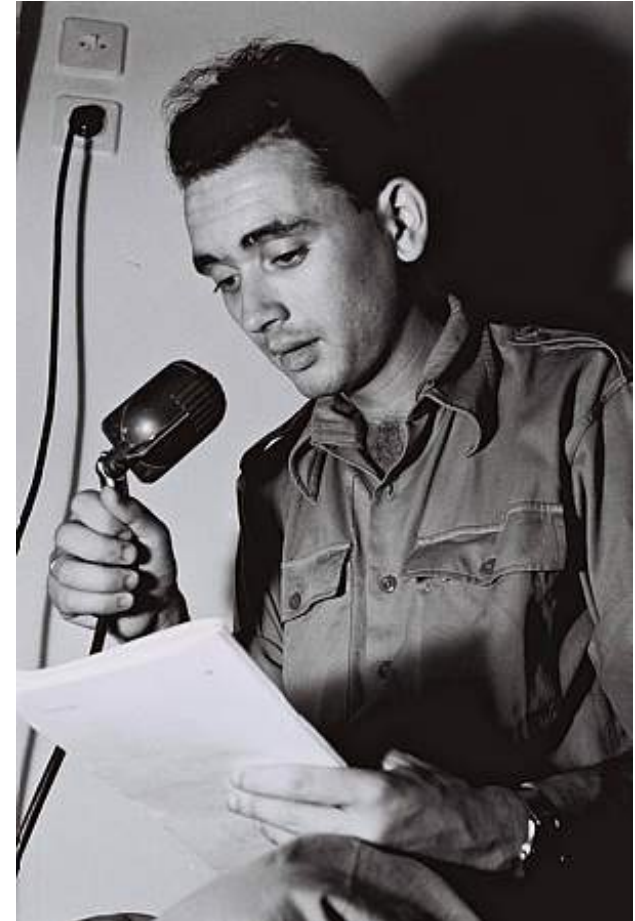
האלחוטנית רחל יעקובי מפעילה תחנת רדיו ת"ג חשאית בקיבוץ דורות

באדיבות לשכת העיתונות הממשלתית, ארכיון
התצלומים הלאומי, D285-029

הגדעונים – סיפור ייחודי ודרמטי

- **גדעונים היו אלחוטני שירות הקשר של ה"הגנה" במוסד לעלייה ב', הזרוע של ה"הגנה" שעסקה בהעפלה וברכש בלתי ליגליים לפני קום המדינה**
 - הגדעונים היו כולם מתנדבים, שפעלו במסירות ללא אח ורע, בדבקות יוצאת דופן, בתנאים קשים
- **עלילות הגדעונים הן סיפור מופלא, שכן באמצעים דלים הוקם קשר שאיפשר ניהול ושליטה על מבצעי בריחה, העפלה ורכש:**
 - קומץ טכנאים בנה מכשירי קשר יש מאין
 - אלחוטנים התאמנו
 - אנשי צופן הכינו כתבי סתר
 - הוקמו והופעלו עשרות תחנות אלחוט חשאיות – בארץ, באירופה, במדינות האסלאם
- **קשר האלחוט המחתרתי והחשאי שקיימו הגדעונים היה חיוני לפעילות המוסד לעלייה ב'**
 - המוסד טיפל במעפילים בלינה, מזון, ביגוד, הסעות, מעבר גבולות ועוד, ניהל מחנות מעפילים, רכש וציוד ספינות, וניהל מבצעי "בריחה" והעפלה – במאבק מתמיד עם הבריטים, שניסו לסכל את פעילותו

הפעלת שידורים לציבור במחתרת: שידורי תלם שמיר בועז

נפתלי חז נושא מזוודה עם משדר לקראת שידור

צלם: זולטן קלוגר. באדיבות אוסף התצלומים הלאומי, D814-062

ישעיהו לביא משדר

צלם: זולטן קלוגר. באדיבות אוסף התצלומים הלאומי, D814-067

השידורים נעשו חודשים ספורים בשנת 1940, וחודשו באוקטובר 1945. משנת 1947 היו בנוסף ל"קול ישראל" גם שידורים מקומיים (תש"ב)

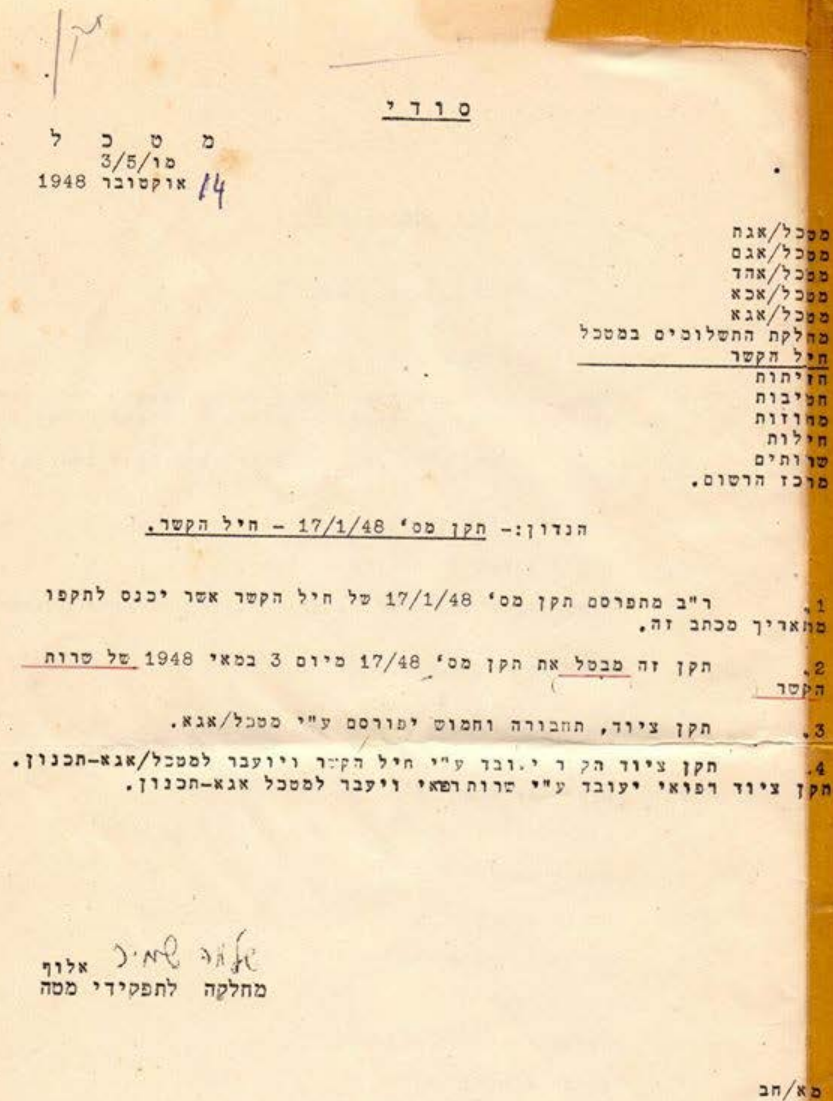

מלחמת העצמאות והקמת חיל קשר

מלחמת העצמאות פרצה בנובמבר 1947, למחרת החלטת החלוקה, ונמשכה עד יולי 1949

הקמת חיל קשר

- **שירות הקשר הפך לחיל קשר בשלהי מלחמת העצמאות, ב־14 באוקטובר 1948**
 - ראש שירות הקשר יעקב (יאן) ינאי (ינובסקי) הפך למפקד חיל קשר, בדרגת סא"ל (התואר הוחלף לקצין קשר ראשי בשנת 1950)
- **במהלך המלחמה בוצע תהליך ארגון מקיף, הוקמו יחידות קשר בחזיתות וביחידות הלוחמות, מערך טכני, בתי מלאכה, מערך לוגיסטי**
 - בפברואר 1949 שירתו בחיל קשר 3,500 איש
 - ◆ באוקטובר 1949, לאחר המלחמה, צומצם תקן החיל ל־900 איש

ס ו ד י

תקן מס' 17/1/48

ח י ל - ה ק ש ר

תפקיד חיל הקשר הוא:-

1.
 - א. לספק את כל צורות הקשר, מחוץ לשרות הדואר, לכל החילות עד למסות גדודים, סוללות ויחידות שרות בפקוד מקביל
 - ב. לספק ליחידות הזכאיות לכך, ציוד קשר ולנהל מעבדות לייצור ותקון מכשירי קשר.
 - ג. לאמן ולהדריך קשרים.
 - ד. להקים תחנות שידור ולפקח עליהן.
 - ה. לשתף פעולה עם מחלקת הטלפון והטלגרף של הדאר האזרחי.

2. מבנה חיל הקשר הוא כלהלן:-

- א. ✓ מטח חיל הקשר
- ב. ✓ בסיס חיל הקשר
- ג. ✓ מרכז האמונים
- ד. ✓ מחסן ציוד הקשר
- ה. ✓ מחלקת תחבורה
- ו. - מעבדת טלפון
- ז. ✓ יחידת טלפונים
- ח. ✓ מעבדה מרכזית
- ט. ✓ מחלקה לתפקידים מיוחדים
- י. ✓ פלוגת אלחוטני מורס
- יא. ✓ פלוגת הקשר של המטכ"ל
- יב. ✓ פלוגת קשר חזיתית
- יג. ✓ מחלקת קשר חטיבתית
- יד. ✓ מחלקת קשר מחוזית

שירות הקשר עבר תהפוכה במלחמת העצמאות

- **מעיסוק בקשר סטטי בין יישובים ובקשר מחתרתי לבריחה ולהעפלה – לקשר למסגרות צבאיות של צבא סדיר, בלחימה ניידת**
 - השירות התרחב מאוד בכמות אנשים ואמצעים, ללא שינוי של ממש במבנה ובארגון
 - ערב מלחמת העצמאות כלל שירות הקשר 600 איש (מהם: מנגנון קבע של 52 איש)
- **בינואר 1948 רכש שירות הקשר באופן חשאי בארה"ב, בתמיכת דוד בן-גוריון, כמות גדולה של ציוד קשר מעודפי הצבא, והבריחו ארצה**
 - ציוד זה, שרובו הגיע ארצה עד 15 באפריל, איפשר קשר צבאי סדיר ביחידות הלוחמות
- **שיטת הקשר בחטיבות הלוחמות התבססה על תורת הלחימה הבריטית**
 - רוב קציני הקשר היו יוצאי הצבא הבריטי במלחמת העולם, שם שרתו כמש"קי קשר
 - המפקדים הבולטים במפקדה הארצית של שירות הקשר היו יצחק אלמוג (ק' המנהלה) ונתן קפלן (ק' המבצעים), שהיו קציני קשר גדודיים בבריגדה
 - שיטת הקשר הייתה "הורדה" ממפקדת החטיבה לגדודים
 - שירות הקשר היה אחראי גם לקשר בחיל המודיעין ובחיל הים

הדרכה והתארגנות

- **מדצמבר 1947 התקיימו קורסים להכשרה מזורזת של קציני וסמלי קשר, בהובלת נתן קפלן (קפי), שהיה קצין קשר גדודי בחי"ל**
- **בסוף מאי 1948 היו לשירות הקשר:**
 - מפקדה ארצית
 - פלוגת קשר בכל חטיבה, בראשות קצין קשר חטיבתי
 - מחלקת קשר בכל גדוד, בראשות קצין קשר גדודי
- **ב-10 בספטמבר 1948 הוקם בית ספר ארצי לקשר (בה"ד 7) במחנה בריטי נטוש "גבעת האלחוט" (Signal Hill), מחנה "גדעונים" של ימינו**
 - כל הקורסים לקשר, שהיו מפוזרים במתקנים שונים, רוכזו לבסיס אחד

קולונל מיכאל יערי (תומס פ. פורסטר)

- קצין קשר מנוסה ששירת בחיל הנחתים האמריקאי במלחמת העולם השנייה, לא יהודי

- הגיע ארצה בקבוצת אנשי מח"ל עם קולונל דוד מרקוס, היה קצין קשר של חיל הים ואחרי זמן קצר עבר לחיל קשר

- בדצמבר 1948 הוענקה לו דרגת רס"ן. בנובמבר 1949 מונה לסגן מפקד חיל קשר. בפברואר 1950 הוענקה לו דרגת סא"ל

- יערי הוא זה שהנחיל לחיל הצעיר עבודת מטה מסודרת והוביל שינוי מתפישות בריטיות לתפישות אמריקאיות

- עבודת מטה, פקודות קשר, נהלי קשר, הוראות קשר, פק"לים ליחידות קשר, דרגות דחיפות למברקים, נוהלי דיבור ברדיו, ועוד

מפקדי חיל קשר – נובמבר 1949

מימין לשמאל: מיכאל יערי, יצחק אלמוג, יעקב ינאי (יאן)

חיל קשר כונן מערכת קשר צבאית מקיפה

● שיטות הקשר ההיסטוריות

- יוני דואר – ששירתו את צה"ל עד שנת 1957
- איתות ראייה – שהשימוש בו נפסק בתחילת שנות החמישים

● קשר רדיו

- ת"ג, תג"ם ותא"ג

● קשר קווי

- פריסות שדה
- קשר על בסיס תשתיות אזרחיות
- ◆ תשתיות דלות, שהופעלו אז בידי מחלקת הטלפון והטלגרף במשרד התחבורה, לימים במשרד הדואר
- מרכזיות צבאיות (ידניות)

● מסובי דואר

● מערך צופן וביטחון קשר

● מערך לוגיסטי

- שעמד במשימת האחזקה והאספקה (סוללות, כבלי שדה, גבישים, אביזרים)

סיסמת החיל:

המברק עבור יעבור

חיל קשר התאים את פעולתו לשינויים הארגוניים, שהייתה להם השלכה מהותית על מערך הקשר

● ה"הגנה" פעלה משלהי שנת 1946 בשש מסגרות מרחביות

- מחוזות עירוניים: חיפה, תל אביב, ירושלים
- גלילים כפריים: צפון, תיכון, דרום

● על סף מלחמת העצמאות נעשה ארגון מחדש

- החיל, הכוח הלוחם העיקרי: חי"ש, פלמ"ח
- המשמר, כח ההגנה נייד: שלוש הערים הגדולות, 10 נפות

● בפברואר 1948 הפכו חטיבות החי"ש לחטיבות מרחביות

- חטיבת "גבעתי" התפצלה והוקמה חטיבת "קרייתי"
- חטיבת לבנוני פוצלה לחטיבת "גולני" (חט' 1) וחטיבת "כרמלי" (חט' 2)

● במאי 1948 הוקמו חטיבות ניידות (שאינן מרותקות למרחב)

- שלוש חטיבות הפלמ"ח: "יפתח" (חט' 11), "הנגב" (חט' 12), "הראל" (חט' 10)
- חטיבה משורינית 7, חטיבת שריון 8, חטיבת "עודד" (חט' 9).

● באוגוסט 1948 עבר צה"ל לפעול במתכונת של חזיתות

- צפון, מזרח, תיכון, דרום
- החזית הפכה לדרג ביניים בין המטכ"ל לחטיבות

החל ממבצע "נחשון"
בוצעה הערכות מיוחדת
להפעלת קשר בכל מבצע
רב־חטיבתי

יוני דואר

מזג האויר	מ. 35.7
כוון הרוח	ל. 5.4
תשדורת:	שעה 19.00
(סמן)	מקום יבנה-ימק
ראשונה	שניה

פרטים:

הבולטת הימנית
 מ. 35.7
 י. 5.4
 ש. 19.00
 מ. 35.7
 י. 5.4
 ש. 19.00
 מ. 35.7
 י. 5.4
 ש. 19.00

אם שלחת שתי העתקות של תשדורת אחת רשום כאן אם זו הראשונה או השנייה.

א. 35.7

יונוגרמה – התשדורת האחרונה מנווה יעקב

טרם נפילת היישוב, 16 במאי 1948

באדיבות ארכיון ה"הגנה", 0054/DC/122, סימול 02049

הרכבת טוטף עם יונוגרמה

על רגל יונת דואר בכלוב נייד, 1948

באדיבות לאה זיגלר (ענפי)

היונוגרמה האחרונה מגוש עציון הנצור

יונוגרמות נשלחו
עם שתי יוני דואר,
ששוגרו בהפרש
זמן של חמש דקות

מזג האוויר יפה
כוון הרוח מזרחית
שעה 1040
מקום מלואות יצחק
תשדורת:
ראשונה (סמן) שנייה

פרטים:
התקבלו סנקציות כבידה אר בא
המנצח, האוכף, גבעת הרץ
כבלא. מול קבלר. יל היתה
כלאים. יללח אויכונק אהכלוף
ההתקפה אה/ה גלדה
המקור.

אם שלחת שתי העתקות של תשדורת אחת רשום כאן אם זו הראשונה
או השנייה

תשדורת ראשונה

את"ה 0054/DC/122, סימול 02048

מזג האוויר יפה
כוון הרוח מזרחית
שעה 1045
מקום מלואות יצחק
תשדורת:
ראשונה (סמן) שנייה

פרטים:
התקבלו סנקציות כבידה אר בא
המנצח, האוכף, גבעת הרץ
כבלא. מול קבלר. יל היתה
כלאים. יללח אויכונק אהכלוף
ההתקפה אה/ה גלדה
המקור.

אם שלחת שתי העתקות של תשדורת אחת רשום כאן אם זו הראשונה
או השנייה

תשדורת שנייה

את"ה 2/116פ/80

מלחמת העצמאות: טלפוני שדה

טלפון אמריקאי
ממלחמת העולם השנייה
EE-8

טלפון בריטי
ממלחמת העולם השנייה
Telephone Set F MKII

טלפון בריטי
ממלחמת העולם הראשונה
Telephone Set D MKV

במאי 1948 היו ביישוב היהודי בארץ רק 11,000 קווי טלפון, ורק כמחציתם קיבלו שירות ממרכזיות אוטומטיות. קשר בין-עירוני נעשה באמצעות מרכזנית

קוונים מתקנים כבל שדה, חוליקאת, אוקטובר 1948

מלחמת העצמאות: מכשירי קשר (1)

מכשיר תג"ם נישא מק-300
(Walkie Talkie, שנקרא אז מק-20)
Backy Breaky, בעגת החיילים

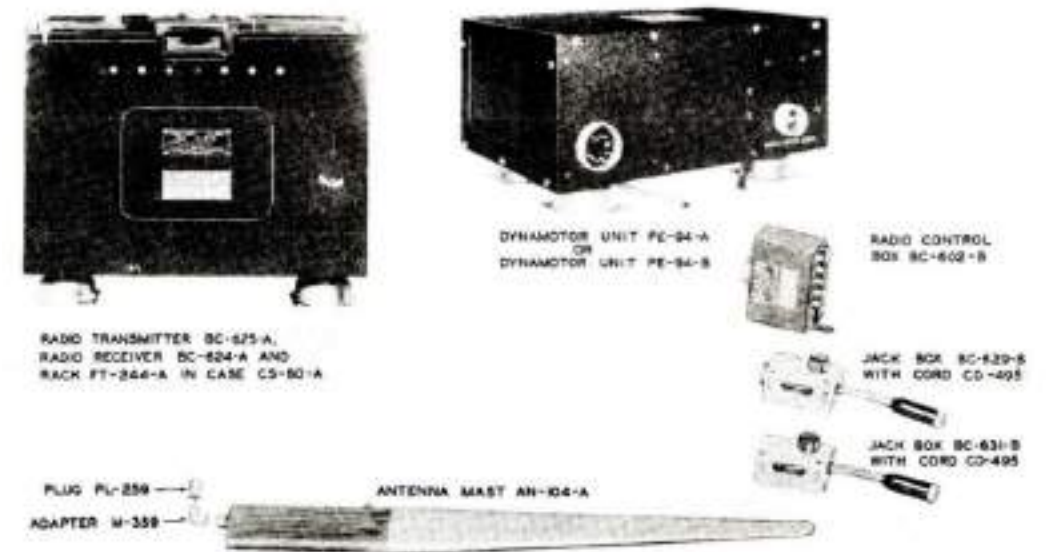

מכשיר קשר נישא מק-536
(Handie Talkie)

מקמ"ש ת"ג מק-191

מלחמת העצמאות: מכשירי קשר (2)

מכשיר קשר דיבור מחלקתי מק-21

באדיבות אליהו גולדנברג וארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, 51227/0

מקמ"ש תא"ג את"ן לקשר עם מטוסים מק-522

הדרכת איתות מורס, 1948

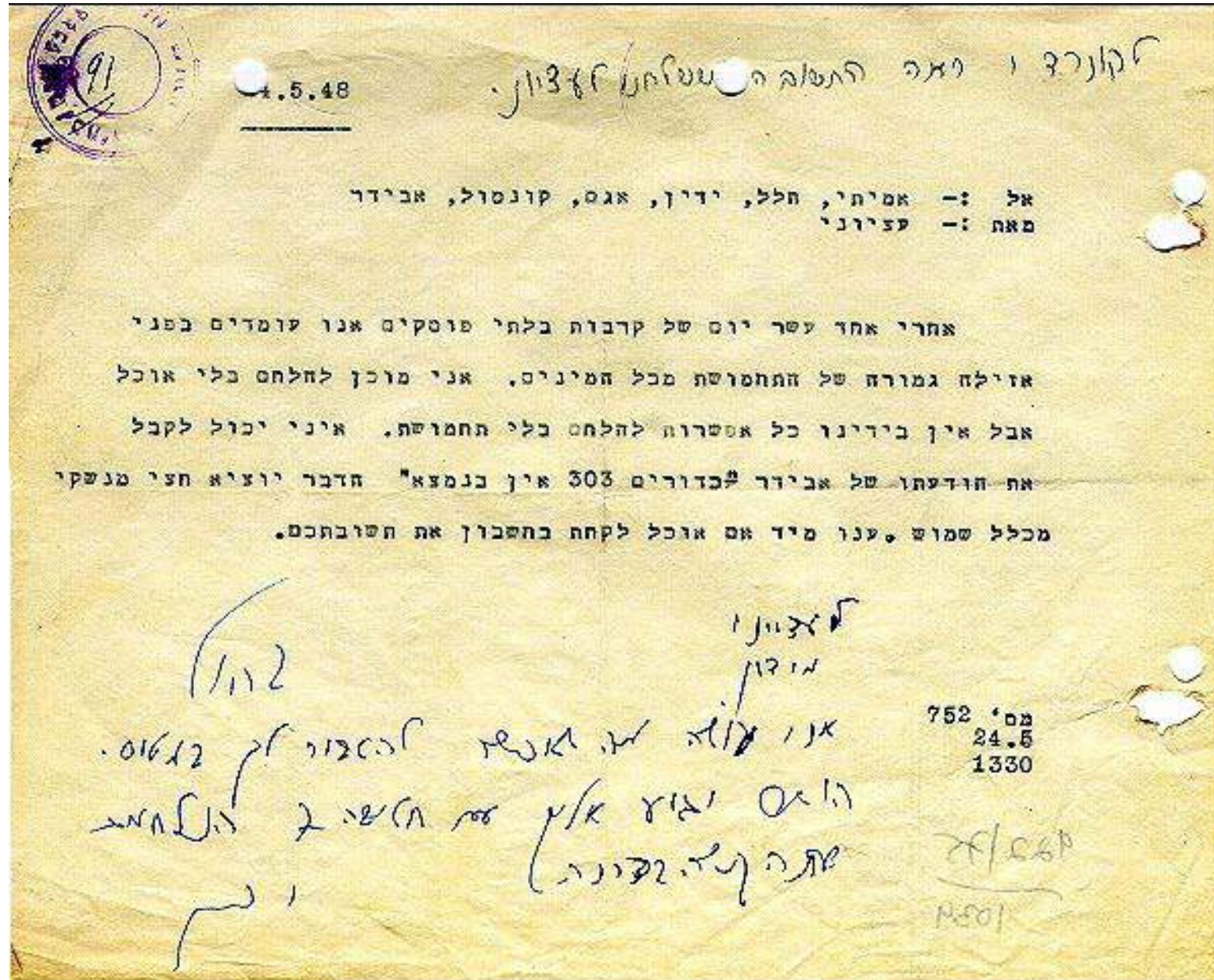
באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, 8476/0/ב

דוגמאות מברקים שהועברו באלחוט מורס (1)

טופס מברק				ק 2001	
מסר		הוראות הקשר	הרחיפות	מס' סדורי	הסודקים
מעל הקו הזה לשמוש משרד הקשר בלבד					
חוקתית		תאריך ושם החבר	(השולח)	מאת	
		05 1755		(נחלול)	
			לשולח		
מספר הטילים		הוראות השדר	לידיעה בלבד	אל	1518
סימון המברק:					
הברק אפילו קו יחסיא אקסא פדים					
אחסי אמושל. השליח אצא אמושל גלע 2300					
א/ס-הויקסין באגון אלו א' קלאה פקין					
קשר	שיטה	שם	הוראות המחבר:	מברק זה יש לשלח בכתב סתר	ברק זה פותר לשלח ככתוב. בכל הדרכים מחוץ לאלחוט
		ש. טסירה או ש. קבלה	דרגת הרחיפות		
		שפת הפעילות		החתימה	החתימה

מבצע "נחשון"
5 באפריל 1948,
מברק בהול:
הפעולה לפריצת
הדרך לירושלים
תתקים הערב
 ב-5 באפריל בלילה
 יצאה מחולדה
 שיירת נחשון
 הראשונה, עם 62
 כלי רכב
 מקור: ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון

דוגמאות מברקים שהועברו באלחוט מורס (2)

מברק מירושלים הנצורה, 24 במאי 1948: אני מוכן להלחם בלי אוכל אבל אין בידינו כל אפשרות להלחם בלי תחמושת

מענה בהול: לעציוני מידין. אני עושה מה שאפשר להעביר לך במטוס. היתר יגיע אליך עם חטיבה 7 הנלחמת עתה קשה בדרכה עציוני – דוד שאלתיאל, לימים אלוף, מפקד מחוז ירושלים; אמיתי – דוד בן גוריון; הלל – ישראל גלילי; ידן – יגאל ידן, לימים רב־אלוף, ראש אגף המבצעים במטה בתל אביב; קונסול – סא"ל אמנון (רודי) זעיר (קליינר), "נציגות" ירושלים במטה בתל אביב; אבידר – יוסף אבידר, לימים אלוף, ראש אגף אפסנאות (אג"א) במטה בתל אביב באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון

ציוד הרדיו "החדיש" איפשר קשר דיבור

● קשר הדיבור
התאים יותר מקשר
מורס לשימוש
הצבאי הטקטי

■ יוצאי הצבא הבריטי
הובילו את המהלך
של מעבר מקשר
מורס לקשר דיבור

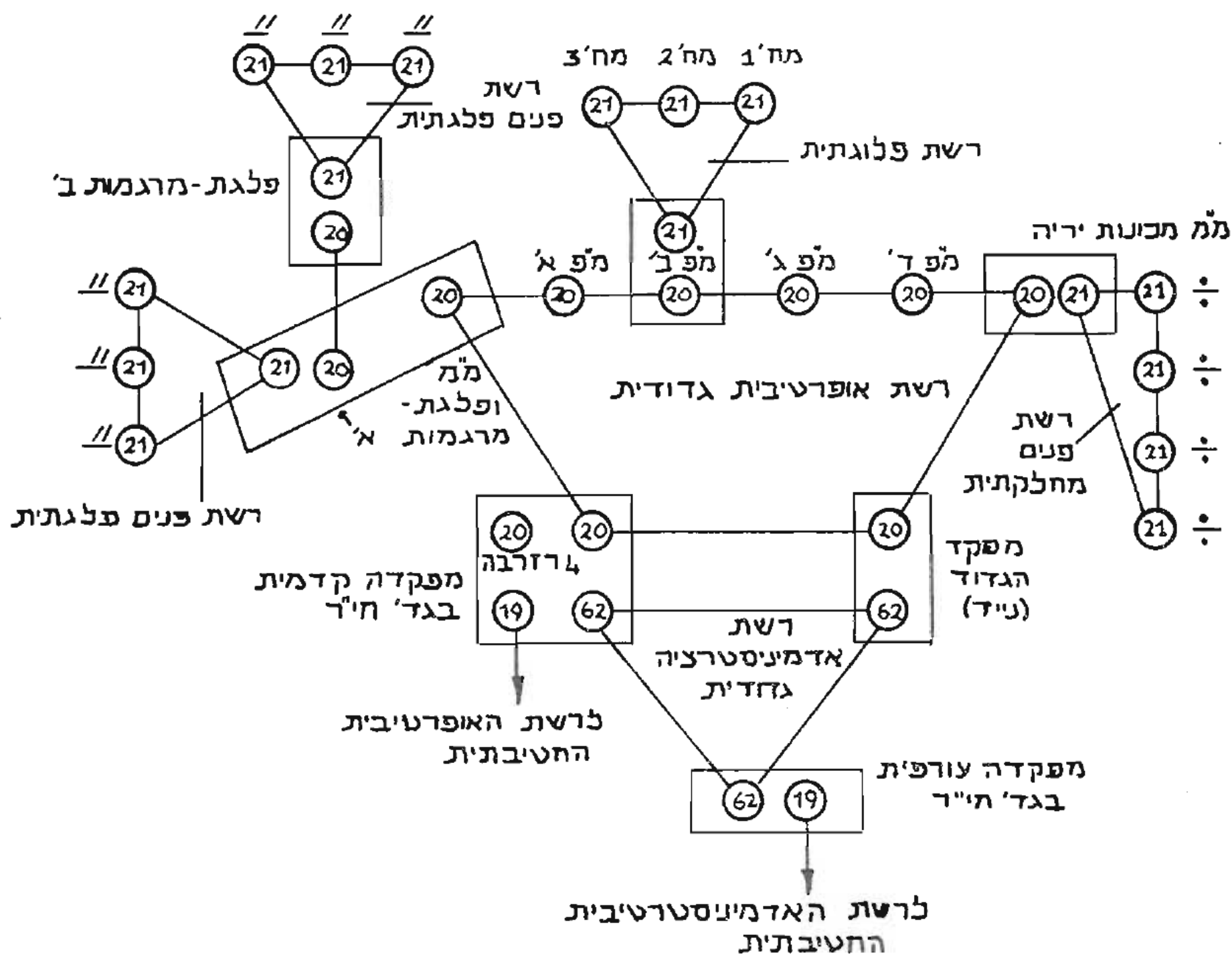
● בשלהי שנת 1947
נוצר אלף בית פונטי
בעברית

א	אֵלֶּף	ל	לֵאָה
ב	בּוֹעֵז	מ	מֵשָׁה
ג	גִּימֵל	נ	נֶשֶׁר
ד	דָּוִד	ס	סָמָךְ
ה	הָגֵר	ע	עֵיִן
ו	וּוֹ	פ	פּוֹעָה (הוחלף בהמשך לפסל)
ז	זָאב	צ	צִיפּוֹר
ח	חֲתָנָה	ק	קִיבוּץ (הוחלף בהמשך לקורח)
ט	טִיחַ	ר	רוֹת
י	יוֹנָה	ש	שָׁמִיר
כ	כֶּרֶם	ת	תָּלֵם

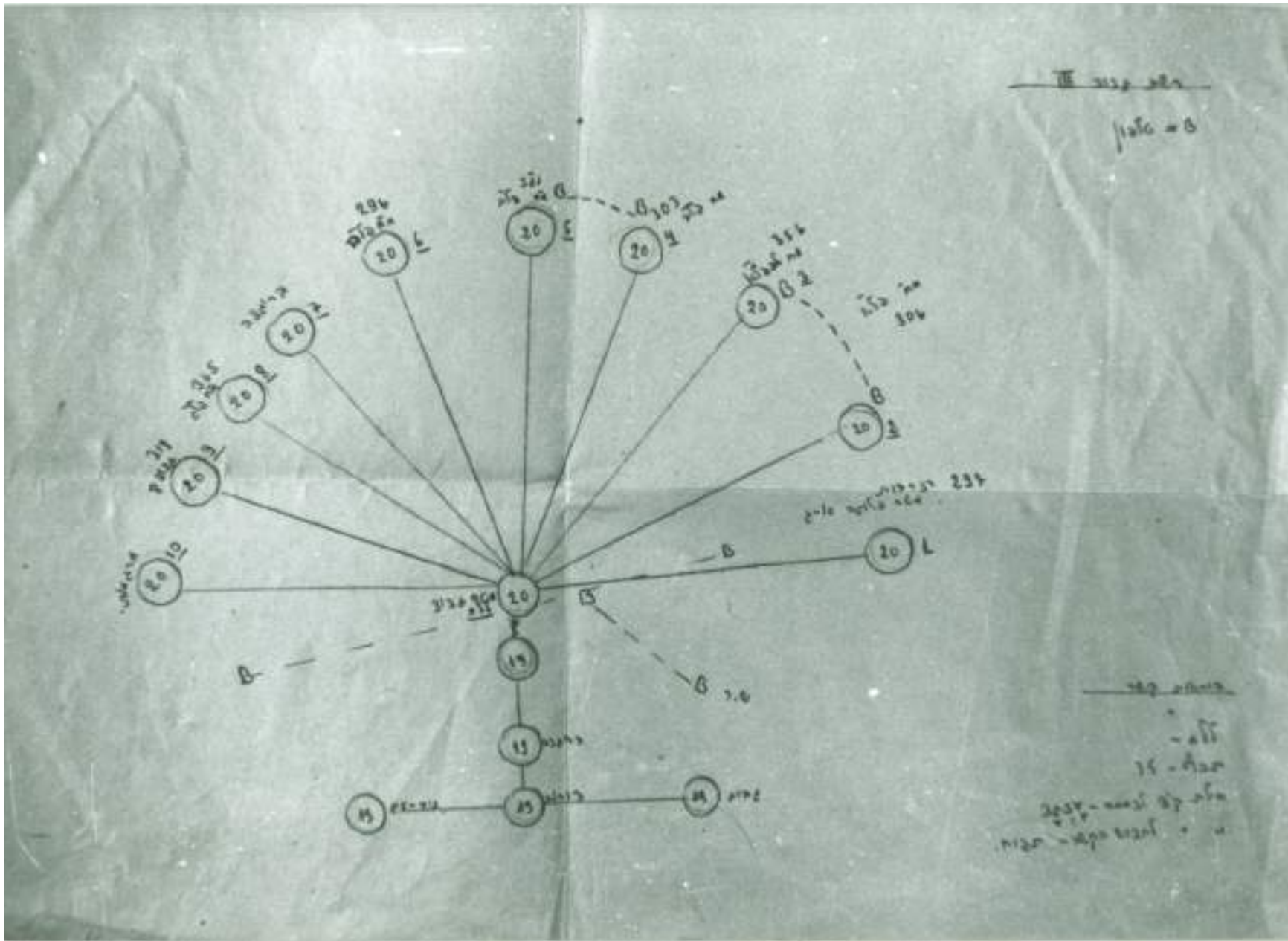
האלף־בית הפונטי העברי הראשון – 1947

מקור: גבי שריג, לקסיקון למונחי קשר, הוצאת "מערכת", קיבוץ דליה, 1998, עמ' 21-22

מרשם קשר, גדוד חי"ר, מאי 1948

מקור: גבי שריג, מקראות קשר,
מקראה שנייה: הקשר בטרם מדינה,
עמוד 15

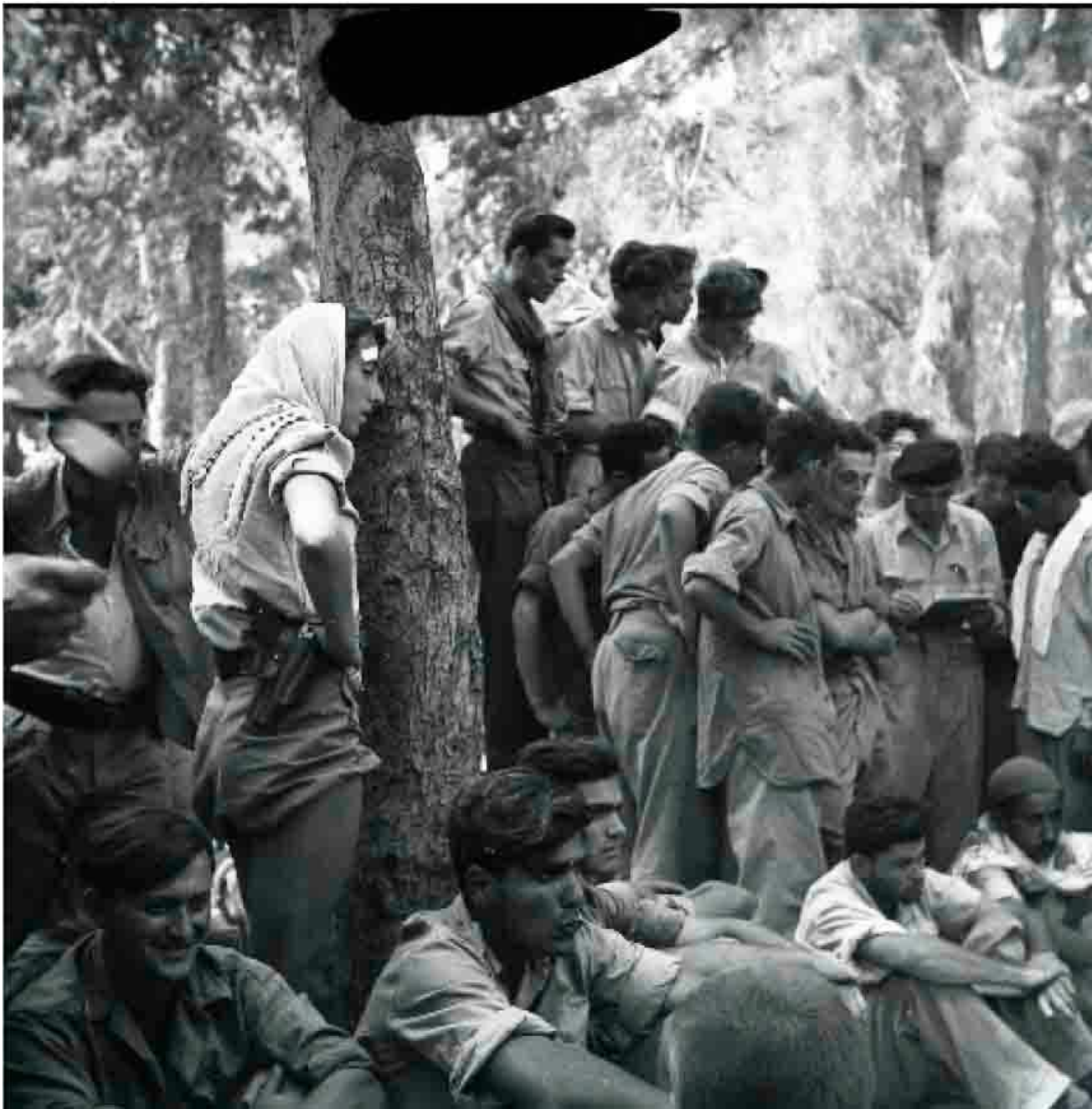

מרשם קשר של הגדוד השלישי, חטיבת "יפתח", מבצעים בנגב, קיץ 1948

קשר רדיו נייד, תג"ם, אלחוט דיבור,
עם מק-20 לכוחות ולגורמי הסיוע,
ת"ג עם מק-19 למפקדה וליישובים

שימוש מוגבל בטלפונית שדה

מודעות לצורך בדממת אלחוט

**הנערה עם האקדח:
זיוה ארבל, קצינת
הקשר הראשונה
בצה"ל, קצינת הקשר
של הגדוד השלישי,
חטיבת "יפתח", מבצע
"דני", יולי 1948**

אלחוטנית עם מק-191 במשוריין "פורמן" בשיירה בדרך לירושלים הנצורה

באדיבות אוצר תמונות הפלמ"ח, ארכיון הפלמ"ח, 190

**אלחוטן עם
מק-191,
מבצע
"בתק"
(כיבוש
מגדל צדק),
יולי 1948**

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון,
אוסף רגיל, 8179/0 ב

מק-300 בפעולה, מבצע "יבוסי", הקרב בקטמון, ירושלים, אפריל 1948

צלם: יהודה איזנשטרק

באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, אוסף איזנשטרק 239/0

רס"ן פליקס באטוס, מפקד גדוד השריון 82 (הראשון והיחידי בצה"ל) מקים קשר עם מק-191, כיבוש לוד, יולי 1948

בפלוגה אחת דיברו אנגלית, בפלוגה שנייה
דיברו רוסית. בגדוד לא היה דובר רוסית וגם
אנגלית, והשפה המשותפת, בה ניתנו פקודות,
הייתה יידיש

צלם: בנו רותנברג. באדיבות ארכיון המדינה – אוסף בנו רותנברג

שיעור קשר בגדוד השריון 82, שלהי 1948

צלם: בנו רותנברג, באדיבות אוסף מיתר בע"מ, 3574

נושא כתבי סתר עבר מהפך מהותי

● כתבי הסתר עברו שינוי מהותי עם מיסוד נושא ביטחון הקשר בחיל הקשר

■ באוקטובר 1948 בוטלו כל כתבי הסתר הקודמים, והוכנסו לשימוש כתבי סתר חדשים

● גויסו מומחים, יהודים מדרום אפריקה, שהניחו יסודות לנושא בטחון הקשר בצה"ל:

■ שאול בר-לב

■ מאיר שפירא

● הוקמה יחידה מיוחדת לייצור כתבי סתר

■ שנקראה "387", ומאוחר יותר "טופז"

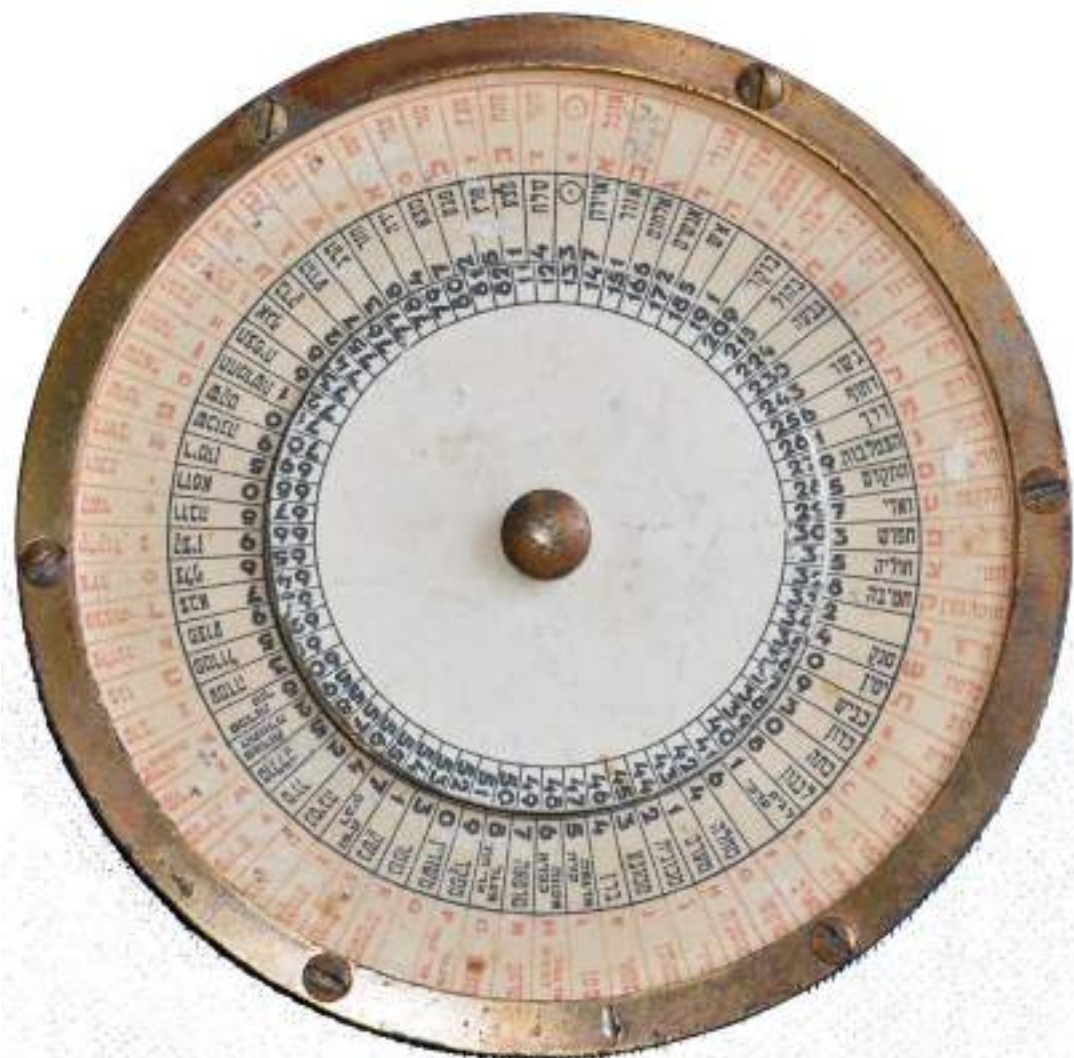
"הדור השני" של יחידת ייצור כתבי הסתר (לימים: מדור ביטחון) במפקדת חיל קשר, צפון הקריה, קיץ 1949

היחידה הוקמה בידי שאול בר־לבב ומאיר
שפירא, שעסקו בנושא בצבא דרום
אפריקה במלחמת העולם השנייה, ועברה
לצריפין בינואר 1950

מימון לשמאל: עומדים: לא מזוהה; לא מזוהה; חנה קאופמן, מראשוני המדור, שלימים נישאה למאיר שפירא; שרה
שפק, מראשוני המדור, שלימים נישאה לשלמה ענבר (לימים קשר"ר); אפרים (פרויקה) יהוד, לימים סא"ל, מפקד
גדוד "אמירים"; יושבים: יצחק, הכלבויניק שעשה הכל, ויחד עם שרה הדפיס במכונת גסטטנר את כל כתבי הסתר;
לא מזוהה; גוריון (גורי) מלצר (חצי מוסתר), לימים ק. קשר חט' גבעתי, יו"ר תדיראן, יו"ר בזק; שאול בר־לבב
(לוינסון), לימים רס"ן, מפקד פלוגת קשר מטכ"ל

**שאול בר־לבב הוא שזה שטבע את שם
המקצוע צפן**

צופן וביטחון

[illegible]

מכשיר קוד קשר 1, אפריל 1948

"שיטה 6" – טבלת הצפנה ופענוח
(טבלת ויז'נר)

בית מלאכה לתחזוקת ציוד קשר, אפריל 1949

באדיבות לשכת העיתונות הממשלתית, אוסף התצלומים הלאומי, D381-026

דואר צבאי

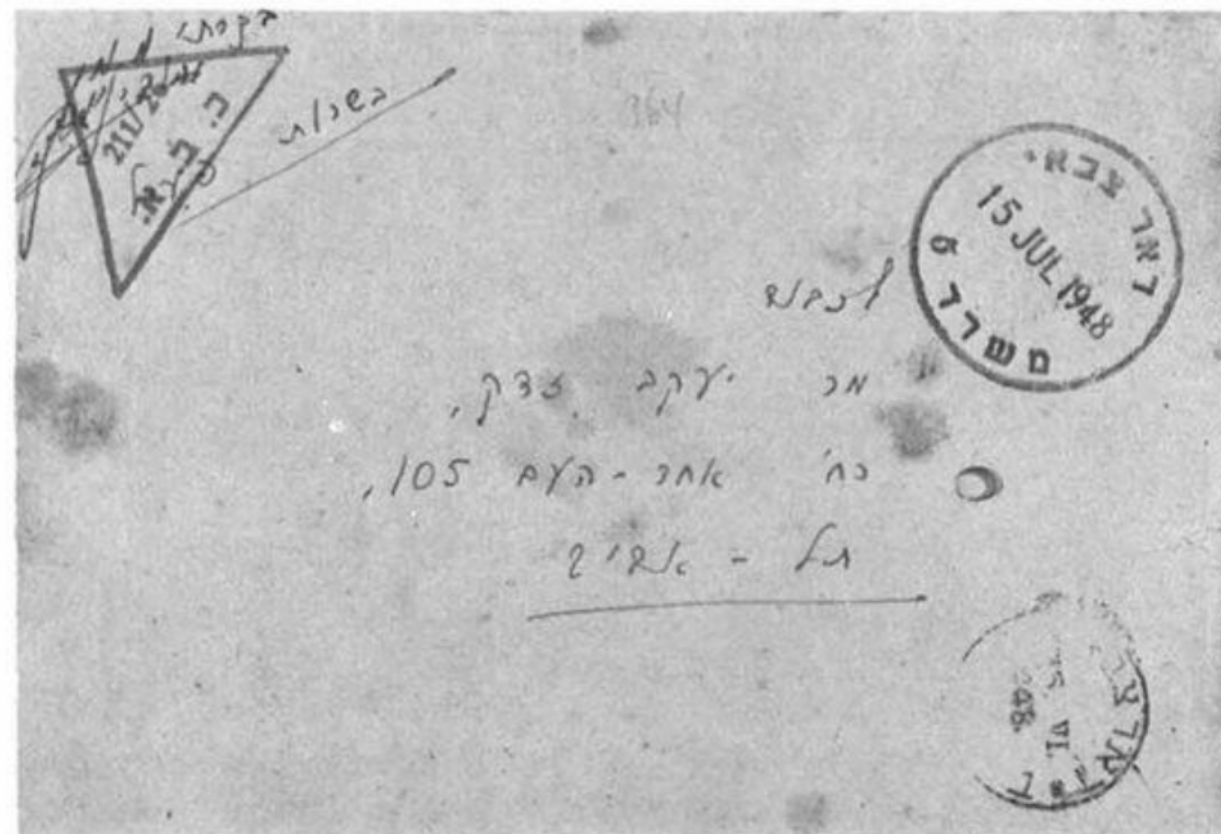

דואר חיילים צבאי פעל ממאי 1948
עד יוני 1949, כיחידה עצמאית

מעטפת מכתב דואר חיילים שנשלח

מירושלים הנצורה (משרד 5) לתל אביב

על המכתב חותמת משולשת של היחידה עם הכיתוב "כ.ב.א." (כוחות ביטחון ארציים – כינוי הצבא טרם שנקרא בשם צבא הגנה לישראל)

מכתב עם חותמת "חייל – החלף את שמך

הלועזי לשם עברי"

דוד בן גוריון, ראש הממשלה ושר הביטחון, דגל בהחלפת שמות לועזיים בשמות עבריים. בחותמת זו השתמשו כחודשיים בלבד

מקור: ברוך הורוויץ, הדואר הצבאי 1948/9, בתוך מרדכי נאור (עורך), שנה ראשונה לעצמאות 1948-1949: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומר עזר, סדרת עידן, 10, הוצאת יד יצחק בן-צבי, ירושלים, תשמ"ח (1988)

**חיילות חיל
קשר עם
מק-536,
מצעד צה"ל
בתל אביב,
יולי 1949**

צלם: דוד אלדן. באדיבות לשכת העיתונות הממשלתית, אוסף התצלומים הלאומי D145-046

סיכום

● הקשר עמד במבחן

- הגם שאמצעי הקשר היו דלים, מערכת הקשר במלחמת העצמאות איפשרה את תפקוד הצבא, ניהול המערכה והפעלת הלוגיסטיקה
- המפתח להישג היה האנשים – ידע מקצועי, מסירות, יוזמה, גמישות מחשבתית, נחישות לעמוד במשימה, הקרבה אין קץ

● שירות הקשר התאים עצמו במהירות למציאות החדשה – של מעבר מקשר ניח ליישובים לקשר למסגרות צבאיות לוחמות, בקרב נייד

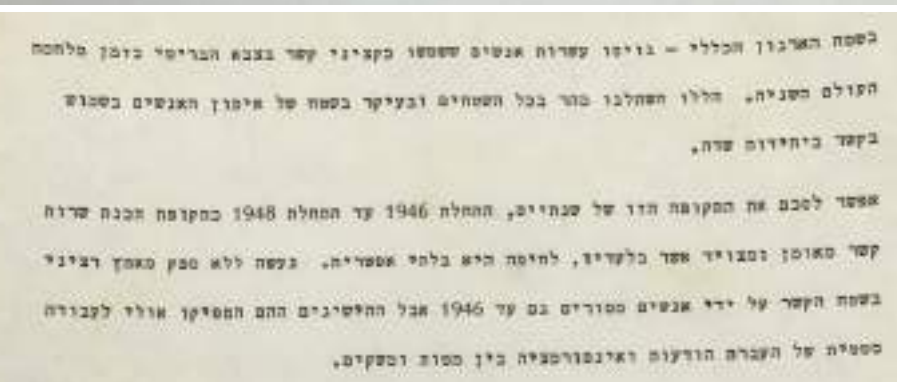
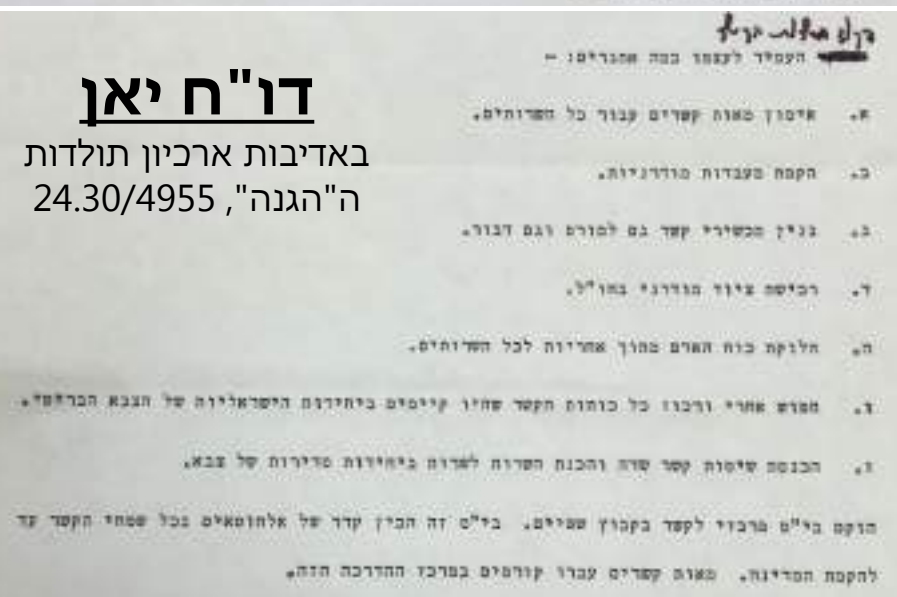
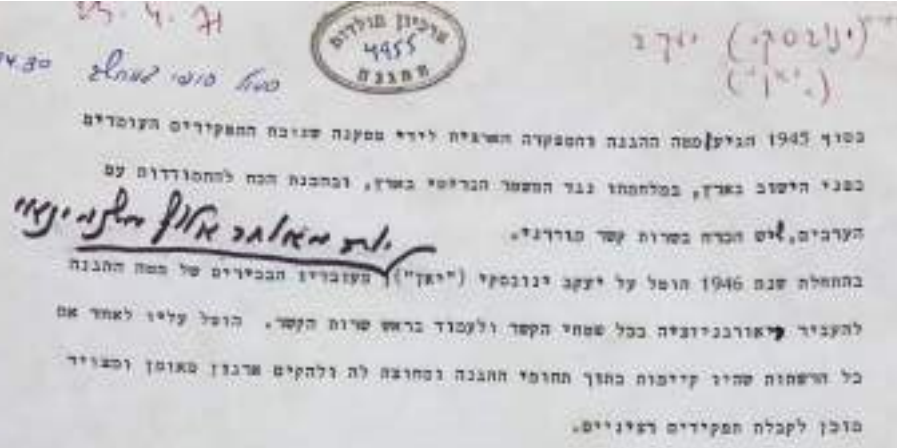
- שירות הקשר היה מנוסה ומקצועי בקשר ניח, הן בארץ והן בין הארץ לחו"ל, אך היה חסר ניסיון במתן שירות קשר ליחידות צבאיות לוחמות
- שירות הקשר של מחתרת ה"הגנה" הפך לחיל קשר של צה"ל תוך כדי המערכה
- מערכות שירות הקשר / חיל קשר התאימו עצמם במהירות למשימותיהם החדשות, למסגרות ברמת גדוד, חטיבה ומפקדות על-חטיבתיות אד"הוק, ולשינויים הארגוניים התכופים במהלך המלחמה

● הבסיס להצלחה היה כוח אדם שהוכשר בחיל הקשר הבריטי, בעיקר בחי"ל

● ההצטיידות ערב המלחמה הייתה קריטית

- ללא הצטיידות זאת, הצבא לא היה מתפקד כראוי
- במקביל להצטיידות בחו"ל הקים שירות הקשר מערכת לוגיסטית וכוון יכולת אספקה מקומית של סוללות, כבלי שדה וגבישים, שהם תנאי לקיום קשר במסגרות צבאיות ניידות

למידע נוסף

יזכור

**מלחמת העצמאות גבתה מחיר דמים כבד מהיישוב
העברי בארץ**

**4,795 לוחמים וכ־2,000 אזרחים נפלו בין 29 בנובמבר
1947 ו־20 ביולי 1949**

כאחוז אחד מכלל האוכלוסייה היהודית שנמצאה בארץ ערב הכרזת המדינה
84 מאנשי שירות הקשר / חיל הקשר נפלו במערכה

לא שכחנו ולא נשכח

מִגֵּשׁ הַכֶּסֶף, מאת נתן אלתרמן, מבטא את הערכת העם לנופלים במערכה

...וְהָאָרֶץ תִּשְׁקֹט, עֵין שָׁמַיִם אוֹדְמָת
תַּעֲמָעַם לְאַטָּה
עַל גְּבוּלוֹת עֲשָׁנִים.
וְאַמָּה תַּעֲמֹד – קְרוּעַת לֵב אַךְ נוֹשְׁמָת...
לְקַבֵּל אֶת הַנֵּס
הָאֶחָד אֵין שְׁנִי...

הִיא לְטָקְס תִּכּוֹן. הִיא תִּקּוּם לְמוֹל סֶהָר
וְעִמָּדָה, טָרָם־יּוֹם, עוֹטָה חֵג וְאִימָה.
– – אֶז מִנְּגֵד יֵצְאוּ
נִעְרָה וְנֶעֱר
וְאַט־אַט יֵצְעֵדוּ הֵם אֶל מוֹל הָאִמָּה.

לוֹבְשֵׁי חֹל וְחִגּוֹר, וְכַבְּדֵי נַעֲלִים,
בְּנִתִּיב יַעֲלוּ הֵם
הַלוֹךְ וְהַחֲרֹשׁ.
לֹא הִחְלִיפוּ בְּגָדִים, לֹא מָחוּ עוֹד בְּמִים
אֶת עֵקֶבוֹת יוֹם־הַפָּרָךְ וְלִיל קוֹ־הָאֵשׁ.

עֵיפִים עַד בְּלִי קֶץ, נְזִירִים מִמְּרָגוּעַ,
וְנוֹטָפִים טָלְלֵי נְעוּרִים עֲבָרִיִּים – –
דָּם הַשָּׁנִים יִגָּשׁוּ,
וְעִמָּדוֹ לְבִלִּי־נוֹעַ.
וְאֵין אוֹת אִם חַיִּים הֵם אוֹ אִם יְרוּיִים.

אֶז תִּשְׁאַל הָאִמָּה, שְׁטוּפַת דָּמַע־וִקְסָם.
וְאַמְרָה: מִי אַתֶּם? וְהַשָּׁנִים, שׁוֹקֵטִים,
יַעֲנוּ לָהּ: **אֲנַחְנוּ מִגֵּשׁ הַכֶּסֶף**
שֶׁעָלִיו לָךְ נִתְּנָה מְדִינַת־הַיְּהוּדִים.

כֶּךָ יֹאמְרוּ. וְנִפְּלוּ לְרֵגְלָהּ עוֹטְפֵי־צֵל.
וְהַשָּׂאָר יִסְפֹּר בְּתוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל.

להכיר את העבר, לחיות את ההווה ולהאמין בעתיד אֶבָּא קוֹבֵּנֶר

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, יהוד־מונוסון, 2018

<http://www.amutakesher.org.il>